

H O R G O S I Ö D Ö N

A SZUBJEKTIV ÉRTEKELÉS KÉPZŐI ÉS AZ EGYEDKÉPZŐ VISZONYÁNAK
A VIZSGÁLATA A MAI OROSZ NYELVBEN

Diss. B 209

T a r t a l o m j e g y z é k

1. Bevezetés	2.lap
2. A kicsinyítő-becéző, lenéző és nagyító képzőkről szóló nézetek általános ismertetése	3.lap
3. A szubjektív értékelés képzőivel kapcsolatos terminológia és elvi álláspontok	3.lap
4. A szubjektív értékelés képzőinek a tárgyalása	9.lap
5. A szubjektív értékelés képzőinek jelentésárnyalatainak a megaszlása.	41.lap
6. A szubjektív értékelés képzői magyarra való fordításának problémái.	48.lap
7. A képzők homonimiája.	50.lap
8. A szubjektív értékelés képzőinek a funkciói.	51.lap
9. A szubjektív értékelés képzői történetéből.	55.lap
10. Összefoglalás	61.lap
Jegyzetek	63.lap
Irodalom	67.lap

1. Mindenki előtt ismeretes, hogy a szubjektív értékelés képzői az orosz nyelvben magukba foglalják a legkülönbözőbb emóciókat kifejező kicsinyítő, becéző, lenéző és nagyító képzőket. Tanulmányunkban ezeknek a képzőknek és az egyed-képzőnek /szingulativumnak/ a viszonyát fogjuk vizsgálni. Valószínű, hogy a szubjektív értékelés néhány képzője még csak a határesetek közé sem kerül, mégis ezeket a képzőket is a teljesség kedvéért vizsgálni fogjuk. Vizsgálódási anyagunkat az orosz nyelv legalapvetőbb szótáraiból valamint modern szépirodalmi alkotásokból merítettük. Kiindulási pontnak Sz.I. Ozsegov 1960-ban kiadott kb. 53.000 szót tartalmazó szótárát vettük, a szótári adatokból kb. 1.300 szót céduláztunk ki és dolgoztunk fel. (A szótárak adatait csak abban az esetben lapszámozzuk, ha a példamondatokat idézünk, egyéb esetekben nem.) Nem vontuk vizsgálódásunk körébe azokat a főneveket, amelyekben a kicsinyítő, becéző stb. képzővel ellátott szónak nincs kiinduló, eredeti töve /pl.: simpat-jaga, xvastun, rodimuska stb./, ugyan-csak azokat a főneveket sem vizsgáljuk, amelyeknél az egyedités megmutatkozik ugyan /pl.: kivok, mazok, grebok, zevok stb./, de a kicsinyítés, becézés, nagyítás stb. nem áll fenn. Általában elterjedt vélemény és ismert tény, hogy a kicsinyítés, nagyítás stb. árnyalatához, amely kiterjedhet a tárgy mértékére, nagyságára, mennyiségére stb. az emocionális és expresszív hangulat jelentős részben kapcsolódik, sőt önállóan is szerepelhet, azonban kevesen és csak szórványosan vizsgálták azt a tényt, hogy milyen esetekben, milyen képzők használatakor, milyen jel entésű szavaknál, milyen funkcióban stb. kapcsolódik a kicsinyítés, nagyítás és egyéb szubjektív értékelés árnyalataihoz az egyedités

/szingulálás/. Dolgozatunkban a fenti kérdésre kívánunk feleletet adni.

2. A kicsinyítő, becéző, nagyító, lenéző főnévképzőknek a vizsgálata igen nagy irodalommal rendelkezik az orosz nyelvben. Különösképpen a fenti képzőkkel képzett származékszavak emocionális, expresszív, értékelő jellegét vizsgálták sokan, s már M.V. Lomonoszov megállapította /1/, hogy ^a kicsinyítő, becéző képzőknek emocionális értékelő színezete van. Hasonló megállapítást tesz A.X. Vosztokev is nyelvtanában, majd a múlt század és napjaink nyelvészei is, az utóbbiak részletekbe menően vizsgálják ezt a kérdést. A kicsinyítő képzők tanulmányozásában alapvető E. Mandelstam műve, amelyről A.A. Dementjev így nyilatkozik: "Posle statej E. Mandelstama" Ob umensitel'nyx sufiksax v russkom jazyke so storony ix značenija" /1903/ obatojatel'nyx rabot po izučeniju umensitel'nyx form ne pojavljalos'" /2/. A kicsinyítő képzőkkel ellátott szavak lexikai és grammatikai jellegzetességeinek igen jó ismerője és mély elemzője A.A. Dementjev. Nemcsak doktori disszertációjában, ⁽³⁾ hanem számos más művében foglalkozik a kicsinyítő képzőkkel, azok produktívásával, valamint azokkal a főnevekkel, amelyek már elvesztették a kicsinyítő jelentést /4/. Bennünket közelebbről A.A. Dementjev azon tanulmánya /5/ érdekel, amelyben általában foglalkozik a kicsinyítő képzőkkel ellátott szavakkal, megvilágítva elsősorban azok szemantikai csoportjait, használat^{uk} gyakoriságát és funkcióját a beszédben.
3. A kérdés irodalmában elsősorban a terminológiában való sokrétűség lep meg bennünket, pl.: A.I. Čizžik-Polejko tanulmányában /6/ a következő terminológiákat sorolja fel: suffiks, subjektivnoj ocenki, suffiks emocionálnoj ocenki, razmerne-ocenocnyje suffiks; Zemskij-Kručkov-Svetlajev nyelvtanában formy

ocenki-nek nevezik ezeket a képzőket, míg N.V. Šemborskaja tanulmányában a következő elnevezéseket sorolja fel: Suffixy subjektivnoj ocenki, suffixy ocenki, suffixy emocionalnoj ocenki, umensitelno-laskatelnye, unicitelnye /7/. A.S. Matijcenko nyelvtanában a főnévképzők második csoportjába sorolja azokat a képzőket, amelyek segítségével a már meglévő szavaknak új árnyalásbeli jelentést adunk /8/. Az utóbbi megállapítás a terminológia problémáján kívül még egy kérdést vet fel: vajon új szavakat vagy csak a meglévő szavak újabb formáit képezzük ezekkel a képzőkkel. Vázlatosan átnézzük azokat a véleményeket, amelyek ezzel a kérdéssel foglalkoznak az orosz nyelvészeti irodalomban. A.A. Potebnja mint ismeretes minden szót, amit a beszédben használunk, más szónak tekintett: "Kazdyj raz est' drugaja forma", és ennek következtében mindenféle kicsinyítő, nagyító képzőt szóképzőnek vett. Ezzel szemben L.V. Šcerba azon az állásponton van, hogy a kicsinyítő képzők csak jelentés árnyalatot adnak ugyanannak a szónak, de nem képeznek új szót, tehát ezek a képzők csak formaképzők. A.I. Sobolevskij, V.K. Porezinskij, D.A. Usakov, valamint F.F. Fortunatov más véleményen voltak. Sobolevskij akadémikus minden kicsinyítő, nagyító, becéző, stb. szót nem a képzett szó formáinak, hanem önálló szavaknak tartott /9/. Šcerba akadémikus szerint vannak olyan szavak, amelyek "új fogalmat" /"novyje ponjatija"/ fejeznek ki és vannak olyanok, amelyek csak az "új fogalmak árnyalatait" /"ottenki novyx ponjatij"/ adják.

A.A. Saxmatov, aki F.F. Fortunatov tanítványa volt, hajlott afelé a vélemény felé, hogy nagyító és kicsinyítő képzők szóképző formánsok, és nem fogadta el L.V. Šcerba véleményét. Mondattanának a második részében ezeket a főneveket a szub-

jektív értékelés kategóriájának /"kategorija sub"jektivnoj ocenki"/ fogja fel. A.A. Saxmatov megjegyzi, hogy ezek a képzési formák nem változtatják meg az alapszó reális jelentését: domik, domina, domis^uce, domis^uko, ugyanezt a fogalmat fejezik ki, mint a dom, következésképp ezeknek a képzőknek más a jelentésük mint az egyéb szóképzőknek. Más kijelentésekben viszont Saxmatov rámutat arra, hogy szükséges a kicsinyítő és expresszív képzők megkülönböztetése. /10/. Nagyon érdekesek a fenti kérdésben V.A. Bogorodickij gondolatai. Azon az állásponton volt, hogy a képzett szavak megőrizve a szó alapjelentését, csak a fogalom árnyalatát változtatják meg, és ezért ezt az árnyalatot kifejező képzők nem szóképzők, hanem formaképzők. V.A. Bogorodickij megjegyzi, hogy a kicsinyítő képzős főnevek lehetnek becézó és lenézó árnyalat nélkül is /11/.

L.A. ^Bulaxovskij azt állítja, hogy a nagyító képzőknek erősebb emocionális színezete van - meglepetés, megvetés és egyéb árnyalatok -, a kicsinyítő képzők pedig, véleménye szerint rendszerint egy-~~időben~~ becézést is fejeznek ki. Az orosz irodalmi nyelvről írt művében erre számos példát hoz fel /12/.

Az utóbbi évtizedekben a vizsgált képzőket mind gyakrabban a szubjektív értékelés képzőinek /"suffiksy sub"jektivnoj ocenki"/ kezdték nevezni. P.F. Fortunatov iskolájához tartozó tudósok egész sora van azon a véleményen, hogy a nagyító, kicsinyítő, becézó és lenéző képzők szóképző formánsok, és minthogy szubjektív értékelést visznek magukkal, új szavakat képeznek új jelentéssel. P.I. Avanesov, V.I. Sidorov nyelvtanukban írják: "ot sus^ustetvit sus^ucestvitelnogo dvor pri pomos^uci suffiksa-ik obrazujetsja slovo dvorik".

Mindkét említett problémával részletesen és mélyen foglal-

kozik V.V. Vinogradov akadémikus. A "Russkij jazyk" című művében azon az állásponton van, hogy a szubjektív értékelés formái, azaz a kicsinyítő, becéző, lenéző és nagyító képzők nem hoznak létre új, külön szót, tehát nem szóképző, hanem formaképző faktorai a nyelvnek. Erre bizonyíté-
kul többek között azt is felhozza, hogy a képzett szavak megőrzik eredeti nemüket /pl. a dom-domiško-domišće-domik-
domina sorban minden szó himnemi/ függetlenül a végződés-
től /13/. V.V. Vinogradov az expresszivitás jelentésének a
kialakulását a kicsinyítő képzőkkel való használatban a
következő mozzanatokkal jelöli:

1. Az alapszó a szubjektív értékelés képzője nélkül,
2. Ugyanez a szó + kicsinyítő-becéző képző /az értékelés első foka/,
3. Az előző kicsinyített forma + becéző képző /az értékelés második foka/14/.

A szubjektív értékelés harmadik fokában mutatkozik meg a nagyobb expresszivitás, a tárgyhoz való nagyobb érzelmi kapcsolat és tűnik el a kisebbítés. Sok esetben az eredeti kicsinyítés eltűnik és a mai nyelvben a kicsinyített szó nem érződik kicsinyítésnek /otec, serdce/ vagy a platok, mešok, kusok szavakban /a kicsinyítés eltűnése a nyelvtörténet különböző szakaszain zajlik le/. Más szavak esetén a képzett szó /pl. čaška, tetratka, molotok, skamejka/ az alapszó eredeti formáihoz viszonyítva /čaša, tetrad', molot, škanja/ mintegy nagyított jelentést vesz fel. V.V. Vinogradov: "Slovoobrazovanije v ego otnošenii k grammatike i leksikologii" című tanulmányában /15/ is érinti ezt a kérdést, de újabb megállapítást nem tesz. Minden esetre érdemes megemlítenünk A.N. Peskovskijtól vett idézetét, amely a kérdés megoldásának modern funkcionális szemléletét érzékelteti: "Daže čisto sloobrazovatelnye kategorii, kak umensitelnost' i uveličitel'-

nost, sobirateľnosť i t.d., nerazzyvno svjazany s sintaksisom, potomu čto svjazany častjami reči. Umenšiteľnosť i uveličiteľnosť, naprimer, svojtveny v russkom jazyke susčestvitel'nyj i prilagatel'nyj, no ne svojtveny glagolu, a sobirateľnosť svojtvena tolko susčestvitel'nomu" /16/.

A terminológia pontatlanságára legujabban E.M.Galkina-Fedoruk mutatott rá: "Tolkovanije i ponimanie etix suffiksov v grammatičeskoj nauke stradajet bal'soj nejasnosti" /17/. E.M.Galkina-Fedoruk a képzők funkcionális jellegét tartja szem előtt, rámutat arra, hogy előfordulhat az az eset, hogy a kicsinyítő stb. képzővel ellátott szavak ténylegesen új szavakat képeznek, amelyek valóban kicsinyített, vagy nagyított mértékben jelentik a tárgyakat. A következő példát hozza fel erre:

"Dojzdevye ručejki, sbegaja po loz'binkam i ryčvinam, stekajut v ručji, vpadajut v rečki, rečki v reki" /18/. Az idézett mondatban a ručejka, rečka szavak a reka szóhoz viszonyítva kisebb méretű tárgyak és új fogalmat jelentenek. Más szavak viszont mint pl. časok, minutka, gorodok nem képeznek expresszív formákat, sőt becézést sem jelentenek. Véleménye szerint a képzők funkciójától függ, hogy formaképzők, vagy szóképzők. A kérdés bonyolult voltáról Galkina-Fedoruk így ír: "K sožalėniju, v našej lingvističeskoj literature do sih por nabljudajet/sja smesenie v ponimanii umenšiteľnosti, laskateľnosti, emocional'nosti i ekspresiv'nosti. Netja mysl' o neobxodimosti razgraničnija etix ponjatij bylaž vyskazana 200 let tomu nazad" /19/. E.M.Galkina-Fedoruk bírálja V.V.Vinogradov véleményét, amikor a következőket írja: " Odnako V.V.Vinogradov

razganičivsi eti ponjatija, ne provodit četkoj granij meždú ekspressivnymi formami i emocional'noj okraszkoj slov, odinakovo začiszlajaja ix v formy sub'jektivnoj ocenki i tolko koe -gde otmečaja ekspressiju kak osoboje javlenie reči. Net u nego

razgraničeni^vja slov s suffiksami umens^vitel'nymi, uveličitel'^v-nymi na dva razrjada: slov s ob^v"jektivnym značen^viem i slov sub^v"jektivnoj ocen^vkoj" /20/. És végül még egy újabb vélemény ebben a kérdésben, G.O. Vinokure^v, aki a képzők homonim^vjával kapcsolatban a következőket írja: "Mne ka^vžetsja, voob^všee možno utve^vrdat', čto slova s raznoj slovoobrazovatel'^vnoj formoj čto bezuslovno raznye slova. No obratnoe, razum^vjeetsja, bylo by neverno. /21/

A részletesen bemutatott elvi álláspontok a gyakorlatban egyrészt úgy tükröződnek, hogy a különböző nyelvtanok különböző terminológiát használnak, másrészt pedig a szótárak szóértékelései is eltérőek. A Sovremenyj russkij jazyk, Morfologija, /pod red.akad. V.V.Vinogradova/, valamint a Grammatika russkogo jazyka I. teljesen a Vinogradov akadémikus által képviselt terminológiát tükrözi, ugyancsak ezt fogadja el az egyik legújabb német nyelvű orosz nyelvtan is: "Suffixe der subjektiven Einschätzung" /22/.

A terminológiában tehát kezd elterjedni az egységes nézet. A szótárakban viszont még találkozunk ellentmondásokkal a szavak értékelésével kapcsolatban, pl. a bratec szót Usakov kicsinyítőnek, Oze^vgov becézőnek, az Akadémiai Szótár becéző-kicsinyítőnek mondja; a voljuska szó Usakovnál becéző, Oze^vgovnál kicsinyítő, a példákat sorolhatnánk még tovább. Tanulmányunkban a "szubjektív értékelés képzői" terminológiát használjuk. Ez lehetőséget ad arra, hogy vizsgálódásunk körébe ne csak a komondottan kicsinyítő-nagyító szavakat vonjuk be, másrészt pedig indokolja a becéző, lenéző, stb. szavak feldolgozását, és ezzel lehetőségünk nyílik arra, hogy a szótárak adatait egységes nézet szerint dolgozzuk fel. A szubjektív értékelés képzőinek felosztása, feldolgozása, csoportosítása a legtöbbször a kicsinyítő, becéző, lenéző, nagyító értékelés szempontjai szerint történik, más esetek-

ben a ragozási csoportokhoz való tartozás vagy a nemek szerinti felosztás alapján történik a tárgyalásuk. Az utóbbi időben megfigyelhető, hogy produktivitásuk és gyakoriságuk szerint tárgyalják őket. /23/.

Elkövetkező vizsgálatunkban a kicsinyítés, becézés, lenézés és nagyítás szempontjai szerint vizsgáljuk a szubjektív értékelés képzőit és figyeljük meg, hogy melyik csoportban és milyen mértékben figyelhető meg az egyedités /szingulálás/ jelensége. A tárgyalás folyamán a legapróbb részletekbe nem fogunk bemenlyedni, hiszen azok az idézett nyelvtanokban és kézikönyvekben megtalálhatók. A képzőket nem annyira produktivitásuk, mint inkább gyakoriságuk szerint értékeljük és a felsorolásnál az utóbbi szempontot követjük.

4. A képzők tárgyalása.

1. - ka

A -ka képzővel nőnemű főnevekből képezünk ugyancsak nőnemű főneveket kicsinyítő-becéző árnyalattal: golova-golovka, doč-dočka, noč-nočka, dolina-dolinka, zemlja-zemelka. A tövégi k, g, x hangok esetén szabályos č, š, ŝ hangváltozást figyelhetünk meg.: doroga-doroška, ruka-ručka, bloxa-bloška. C hang esetén c lesz: lisica-lisicka, petlica-peřlička, pšenica-pšenicka.

A fentiekén kívül a következő hangtani jelenséget figyelhetjük meg a -ka képzővel kapcsolatban:

a/ több többeli mássalhangzó esetén a többes birtokos esetből képződik a szó tőhangzó változással. /A képzésnek történeti okai vannak./:

banka-banok-banočka,
dudka-dudok-dudočka,
igolka-igolok-igolučka,
zmeja-zmej-zmejka.

b/ a -nja-ra végződő főnevek esetén a többeli véghangzó alakulása a többes birtokos alakulásától függ:

basnja - basen - Basenka

višnja - višen - višenka

bašnja - bašen - bašenka

derevnja - dereven' - derevenka

kuxnja - kuxon' - kuXon'ka

jablonja - jablon' - jablon'ka

c/ Az r, l, n hangok esetén a többeli lágyság megmarad:

girja-gir'ka, zarja-zor'ka, kastrjulja-kastrjul'ka, krovlja-krovel'ka, kudri-kuder'ki, dynja-dyn'ka.

d/ A gemináták esetén az egyik kiesik: kolonna - kolonka, manna - mánka, operetta - operetka.

e/ A harmadik ragozáshoz tartozó főnevek nem tartják meg a tövéghangzó lágyságát, minden esetben a képző előtt kemény mássalhangzót figyelhetünk meg: brov'- brovka, krovat'- krovatka, cerkov'- cerkovka, cep'- cepka, staven'- stavenka. Ugyanez figyelhető meg a csak többes számban használatos lágytövé főnevek esetében is: sljuni-sljunki, sani-sanki.

f/ A lestnica kicsinyített alakja lesenka.

Külön kell megemlítenünk azokat a himnemű és senlegesnemű főneveket, amelyeknél ugyancsak a -ka képző figyelhető meg, pl.: rebénok-rebjatki, pricep-pricepka, pisatel'-pisaka /lenéző/, muravej- muráška /köznyelvi/, koleno-kolenka, sukno-sukonka /loksut sukna ili drugoj šertatjanoj tkani, 0.768/, zajac-zajka, šokolad-šokoladka /šokoladnaja konfeta, plitka, 0.882/, redis-rediska /2.otdel'nyj koroshek redisa, 0.665/.

A következő himnemű szavaknál a -ka képzőt -ev, -ëv képző előzi meg, amely a többes birtokos eset végződése lehet /avagy egy összetett két--fő -evka, -ëvka, -ovka képzővel van dolgunk/.

Ezek többségükben szingulativumok is:

den'- dnevka /odnodnevnaia ostanovka na otdyx vo vremena
poxoda, dlitel'nogo marsa, 0.162/

kamyš-kamyševka /1. nadbot, 2. porzósál, HG.551/
litr-litrovka /butylka vodki ěmkost'ju v odin litr,
O.317/

mak-makovka /O.327, D.II.291/

perl-perlovka /perlovaja krupa, O.504/

rubl'-rublevka /régi egy rubeles: O.678, HG.1456,
D.IV.107/

česnok-česnokovka /odna golovka, lukovka, česnoku D.I
IV.599/

milimetr-milimetrovka

A -ka képző igen produktív. Nagy expresszivitással rendelkezik. A képző sok esetben már elveszítette a kicsinyítés jelentését /pl. set'-setka, ploščad'-ploščadka, vily-vilka/. Sok kicsinyítő képzővel ellátott szónak csak egyenes jelentésében van meg a kicsinyítő jelentése, átvitt értelemben már nem érződik a kicsinyítés, pl. nožka, golovka, ručka /celoveka/, de ručka dveri, nožka stola, golovka luku stb /24/.

A -ka képzőnek több esetben megfigyelhető az egyeditő /szingulativ/ hatása. A következőkben néhány példát sorolunk állításunk igazolására:

vatta - vatka /kusoček vaty/

dolja - dol'ka /čast' ploda citrusovyx rastenij, čast'
čego-n./

železo - železka /nebal'soj kusok železa, O.185, HG.380/

ekaterina - ekaterinka /HG.370: f.e.biz százrubeles
bankjegy/

zavar - zavarka /skol,ko idet eju na odin raz, porcija,
O.193, D.I.558/

ikra - ikorka /O.240, HG.509, D.II.40/

iris - iriska /odnakonfeta irisa, O.247/

kaplja - kapelka /1. egy csep, cseppecske, 2. egy csepp-

nyi, csipetnyi; kapel'ka vina, egy csepp, vagy
korty bor/

karamel' - karamel'ka / konfeta karameli, 0.261/

karotel' - karotel'ka /1. kis sárgarépa, 2. egy
szál sárgarépa, HG.558/

kartofel' - kartofel'ka /pl. D.II.94/

kartofel' - kartoška /0.263/

Koloda - kolodka /1. kusok dereva...0.277/

Konfeta - konfetka /0. 284, D.II.154: odna plitka
ili stučka varenyx slastej/

kroxa - kroška /0.300, HG.639, D.II.199./

lukovica - lukovka /0.322, D.II.273/ pak. odin luko-
vyj koren', "gol' gol'ju, a lukovka
vo sciest'"/

lučina - lučinka /0.323, D.II.275/

Manna - manka

malina - malinka

morkov' - morkov'ka /HG.754: /egy szál/ sárgarépa,
0.352, D.II. 347: odin korošek mor-
kovi; "S'est' i morkovky, koli jab-
ločka net!"/

obora - oborka

oliva - olivka

ponjuk - ponjuška /0.552, HG.1189: 1. egy csipetnyi
vagy szippantásnyi tubák, 2. tubá-
kolás, szippantás; D.III.289:
"Propast' ni za ponjuskü tabaku",
átvitt ért.:soveršenno naprasno,
ni za čto/

rezina - rezinka /kusocok reziny dlja stiranija, rezi-
novaja nitka, 0.666, HG.1427, D.IV.
90/

rjabina - rjabinka

sedina - sedinka

ser'ga - serežka /pl. D.IV.174: odno kol'co,

"Dlja, milogo družka i serežku iz
uska?"/

sleza - slēzka /1. to /ze čto sleza, 2. odna kaplja
slezy, O.718, HG.1538, D.IV.219/

smorodina - smorodinka /O.726, HG.1554: 1.ribizli
bokor, 2. egy szem ribizli/

sigareta - sigaretka

česuja - česujka /HG.1851: 1./egy/ pikkely, hal-
pikkely, D.IV.603: na jaščericeax
melkaja česujka, vő.még O.869/

čurka - čurocka /korotkij obrubok dereva, metalla
O.874, HG.1860, D.IV.615/

širina - širinka /O.880, HG.1872, D.IV.634: Nevesta
razdaet včdary širinki svojej robo-
ty, šit'ja libo s kruževom/

šceben' - šcebenka /O.886: izmel'čennyj kamen' dlja
stroitel'nyx rabot/

A szótárak bőséges példaanyaga bizonyítja, hogy a -ka képző igen
gyakran szolgál szingulativumok képzésére. Állításunk igazolásá-
ra néhány irodalmi példát is felhozunk:

"Ta-

s limonnoj karamel' koju

za lilovoju šcekoj?" /E.E.149/

"Na— konfetku voz.mi!" /E.E.55,/

"... ona prosila:

Odolžite-ka sigaretku!" /E.E.66/

"I sam ja vam

Ni kapel'ki ne nuzen" /S.E.196/

"Kogda, u materi, stanuv krajuku xleba,

Kusali my s toboj ee po razu,

Ni kapel'ki drug drugom ne pogrebav." /S.E.142/

"Sletajut blednyje česujki

S sypnotifoznyx." /S.E.c.19/

Különösen feltűnő, hogy nemcsak nőnemű, hanem hímnemű szavakból is képezhetünk a -ka képzővel kicsinyítő-becéző alakok mellett szingulativum formákat is. A hímnemű formákból képzett szavaknál a dnevka, milimetrovka szavaknál nem áll fenn sem a kicsinyítés, sem a szingulálás esete, csupán az azonos képzésű formák teljessége végett vettük fel a felsorolásba őket, mivel a fenti képzőkről /-ovka, -évka, -evka/ ~~képzőkről~~ a kézikönyvek nem tesznek említést ilyen vonatkozásban.

A -ka képzős szubjektív értékelő szavak tartományát nagymértékben növelik azok a szavak, amelyek a szingulativ -ina képzős formából képeznek kicsinyítő /és gyakran becéző/ szavakat.

Sokszor ebben az esetben a -ka képző jelentése a túlzóképző jelentésével határos, máskor pedig a képző jelenléte élesen elkülöníti a szót az -ina képző nagyító jelentésétől. Pl. trava - travina: nagy fűszál, travinka: kis fűszál, füvecske; jazva - jazvina és jazvinka; ščel' - ščelina és ščelinka stb.

Általában azt mondhatjuk, hogy -ina képzős szingulativumok legtöbb szemantikai csoportjából képezhetünk kicsinyítő formákat a -k-képző segítségével, pl. biserinka, businka, volosinka, vinogradinka, gorošinka, doždinka, drobinka, izjuminka, ikrinka, kartofelinka, krapinka, l'dinka /l'dinki v limonade/, malininka, mindalinka, ospinka, peščinka /zolutaja peščinka/, poro-

šinka /porošinka v glazu/, pylinka /Ne vidno pylinki, a glaza vy-
edaet; Bylinka s pylinku - a vse boz'e tvoren'e, D.III.547/

Slezinka, snežinka, solominka, xvorostinka, česúinka /39 szó/.

Megfigyeléseink azt mutatják, hogy nem minden -ina képzős szingu-
latívumnak ^{vaw}kicsinyített formája. Pl. dernina, repina, makaronina
stb. vagy pl. a fákat, fadarabokat stb. jelentő szavaknak sincs
kicsinyített formája: klenina, tesina stb. Használatuk főleg a
költői nyelvben, kifejezésekben, közmondásokban figyelhető meg.

A fenti képzésre néhány szépirodalmi példát hozunk fel:

"Ux, kak travinok v pole - na Rusi rebját" /S.Šc.194/

"Serstinok v nej

Bol'se, čem kapel' v tuče." /S.Šc.54/

"I sverkajut v volosax

svetljakami -
gradinki." /E.E.91/

"Vse ot peščinok malyx do planet -

Iz elementov состоit edinyx" /S.Šc.71/

"Ot kopyt, ot tonkix l'dinok

sinij dym da zvon v usax" /S.Šc.20/

"Xot' v tom sijan'e gde-to

Ne bol'se, čem odna

Pylinka, blestka sveta." /S.Šc.123/

"Esli v-sa ona mirami svetit

Do pylinki melčnoj vsja svetla" /S.Šc.166/

"I travinki i kamni melja,

Katit vremja godov koleso." /S.Šc.57/

"Ovolseblennye snezinki

opuskalis' v poljax i v lesax." /E.E.72/

"Xotel by ja Xotja snezinkoj byt'." /S.Šc.13/

Kifejezésekben a következő példákat figyelhetjük meg:

1. Potjagivat' čerez solominku šampanskoe; 2. Utopaju-
scijsja xvataetsja za solominku /HG.1577/.

A -ka képző produktivitásáról és gyakoriságáról már szoltunk. A szótárak igen nagy számban közölnek -ka képzős szubjektív értékelő szavakat, megfigyelésünk szerint az Özsegov-szótárban 362 -ka képzős szubjektív értékelő főnév található, ebből kicsinyítettnek minősített 346, kicsinyítő-becéző 10, becéző 3, lenéző 3. A fenti számból szingulatív forma 33 nőnemű szó és 6 hímnemű szó /dnevka és a milimetrovka kivételével/. Az -ina képzős főnevekből -ka képzővel kicsinyített-becézett szó 39.

2. -ok /-ek/

Az -ok, -ek képző segítségével kicsinyítő-becéző árnyalatú főneveket képezhetünk. A képzőt V.V. Vinogradov igen produktívnak, míg az Akadémiai Nyelvtan kevésbé produktívnak mondja. A hangsúly mindig a végződésre esik. Pl.: golos, -golosok, dom - domok, les - lesok.

Általános jelenség a képzőnél a főhangzó változása, amelynek történeti okai vannak. Pl.: drug-družok, očag - očajok, petux - petuxok, ženix - ženixok, bog - božok, volk - volčok stb.

Az n és ny n' tövekhez is ez a képző járul: koren' - korešok,

Ilyenkor a tövégi n-n' eltűnik. Az -n tövéknél csupán a kasan tartja meg a töbeli mássalhangzót: kasanok. Hangtani jelleg-

zetességgént említjük meg, amit máshol még nem figyeltünk meg, hogy a -t' tövű főnevek töve a képzéskor megkeményedik, pl.: de^got' - de^getok, ko^got' - ko^gotok, lá^pot' - lá^potok, lo^kot' - lo^kotok, no^got' - no^gotok. Ugyancsak megemlítjük, hogy néhány főnévnél fennáll a szingulálás lehetősége, más főneveknél csak határesetről beszélhetünk. Pl.: vo^los, -vo^losok, le^d - le^dok, me^l - me^lok /O.336: Ku^soček me^la d^lja pi^sanija, če^ceni^ja/, pu^čok, p^jatok, -p^jata^čok, sne^g - sne^žok, xle^b - xle^bok /o^din gl^otok, o^dna le^žka, D.IV.549/, ca^s - ca^sok /U^jti na ca^sok; U^sel na ca^sok da i v do^bryj ca^sok! I propal. D.IV.584/, če^rep - če^repok /cserépdarab, cseréptárgy letört része/, š^mat - š^matok /ku^sok, lo^skut, o^trezok, pl.: š^matok^sala/, go^rox - go^roš^ek, u^gol' - u^go^lek /Ku^sok u^glja/, š^čeben' - š^čebet^ek /os^kolok, o^tlomok; HG.1884: nép kavicsdarab/.

A felsorolt szavakban a képző jelentése nemcsak az eredeti szó kisebb mértékét, mennyiségét jelenti, hanem abból az anyagból, tömegből stb. egy darabot, egy kis részt. Állításunk igazolására a szótár adatain kívül néhány szépirodalmi példát is hozunk fel:

" Met^t

Sne^žok v tifo^znye baraki,

V ka^zam^j." /S.Šc.19/

" I struⁱlsja sne^žok pod^talyj

Pod te^plyn e^e ži^votom." /S.E.79/

" Stⁱšok pi^snut'

Po^žalyj, vsjaki^j mo^žet." /S.E.224/

A képző gyakoriságát a következő adatokkal mérhetjük le: - ok 149 szó, ebből kicsinyítő 131, kicsinyítő-becéző 12, becéző 3, lenéző 3; -ek 23 szó, ebből kicsinyítő 20, kicsinyítő-becéző nincs, becéző 1, lenéző 2. A fenti képzővel különösen behatóan foglalkozik A.A. Dement'ev idézett doktori disszertációjában /25/.

3. -ik

Az -ik képző segítségével himnusz főnevekből képezhetünk főleg kicsinyítő-becéző árnyalatú főneveket. V.V.Vinogradov -K.S.Aksakovra hivatkozva - azt írja, hogy az -ik képző igen expresszív, expresszivitása felülmúlja az -ok képzőét.

Bemutatunk néhány példát a képző árnyalatbeli jelentéseire: gvozď', gvozďik, dom - domik, ključ - ključik, dožd'-doždik, soldat - soldatik, oficer - oficerik stb. A susogó hangra és -c-re végződő főneveknél csak ez a képző figyelhető meg: lareclarčik, ključ-ključik, nož-nožik stb.

Megfigyelhetők az alapszóból az -ok és az -ik képzővel képzett kettős párok pl.: nos - nosok és nosik, most - mostok és mostik, glaz- glazok és glazik. A hangsúly sohasem esik az -ik képzőre.

Az Akadémiai Nyelvtan a képzőt ~~ezt~~ produktívnak mondja és a következő példákat hozza fel erre: gazik /avtomobil' és GAZ/, fordik stb. A megvizsgált -ik képzős szavak között némánál fennáll a szingulálás lehetősége:

kadr - kadrik /O.254: otdel'nyj snimok, scena na kino-plenke, HG.543: filmkocka, egy gépállásból felvett jelenet./

lomot' - lomtik /O.321.HG.687. D.II.266/

obrazec - obrazčik /Podberi mne lent po etomu obrazčiku, D.II.613-14/

cas - casik /O.863.HG.1839, D.584, a szónak a jelentése HG.szerint egy órácska, egy röpke órácska, de feltétlenül kb. 1 óra is./

šar - šarik /a szótár szerint 1. jelentése kicsinyítés 2. Sostavnoj element krov: krasnye i belye krovjanye šariki/

dožd'-doždik /O.165, HG.234, nem mutatható ki pontosan az "esőcsepp" jelentése /v.š.doždinka/, igen expresszív becéző-kicsinyítő jelentése van.

Különösen S. Esenin használta szívesen a vizsgált költők közül, összegyűjtött verseinek kötetében pl. nyolc alkalommal. Pl.: "I bryzzet solnce gorst'ju// Svoj dozdik na menja." S.E.106/

Itt említhetjük meg a következő régi használatú szavakat: pudovik: rég, táj l. pudoszak, O.623, HG.1343; és a razovik /véghangsúlyos!/ szính, biz egyszeri fellépésre meghívott színész, HG.1385.

A szubjektív értékelő képzővel ellátott szavak az orosz nyelvben gyakoriak, az Őzegov-szótárban 107 ilyen szót találtunk, amiből 96 kicsinyítő 10 kicsinyítő-becéző 1 becéző. Néhány szónál az egyedités is megmutatkozik.

4. -ina

Az orosz nyelv képzői között az -ina képzőnek van a legtöbb jelentése. Ennek következtében a szubjektív értékelő képzők között is igen gyakori. Tanulmányunkban a -ina képző különböző szóképző és formaképző jelentései közül csak a szubjektív értékelő jelentésekkel fogunk foglalkozni. Ez legtöbbször a kicsinyítés-egyedités, becézés, amelyekben a képző produktív, valamint a nagyítás. A képző jelentésével részletesen foglalkozik G.A. Bogatova /26/. V.Ű. Vinogradov is foglalkozik az -ina képző homonimiájával s megemlíti, hogy a képző egyik jelentése az egyediség jelentése: azaz olyan jelentés, amikor tárgyi-gyűjtő fogalmat jelentő alapszavakból egyedi dolgot, egyedi tárgyat jelentő szavakat képez, amelyek a tömegből, gyűjtő fogalomból elkülönülnek. /27/. A képzésre igen sok példát hoz fel: tesina, gorosina, kartofelina stb. Az Akadémiai Nyelvtan így jellemzi ezt a képzőt: "Posredstvom suffiksa-ina ot osnov imen suščestvitel'nyx, oboznačajuscix massu veščestva i sovokupnost' predmetov, obrazujutsja imena suščestvitel'nye

nazvanija ediničnyx predmetov, napr. busina /busy/, vinogradina /vinograd/... "/28/.

Megfigyeléseink azt bizonyítják, hogy az egyedités igen sokszor együtt jár a kicsinyítéssel, az esetek többségében pedig már el is vált a kicsinyítéstől és a képző teljesen önálló egyeditő képzővé vált. Tanulmányunkban feldolgoztuk az összes -ina képzős szót, amely a szubjektív értékelés és az egyedités szempontjából szótárakban megfigyelhető, így ezen a téren a teljességre is törekedtünk, ami egy kézikönyvben sincs meg. A képző jelentésárnyalatait a következőképpen csoportosíthatjuk:

a/ Több szónál megfigyelhető a kicsinyítő jelentés, amely néha érinti az egyedités határát: zavalina, krapina /Galstuk s krapinkami/, lasina, ospina, lugovina.

b/ Az -ina képzőnek becéző jelentése van a sud'bina szóban.

c/ A képző igen gyakran nagyító árnyalatot ad a szónak:

domina, mostina, lbina, jamina stb. sokszor a nagyítás ⁴² egyeditéssel is párosul. Pl.: travina, solomina, repina, rybina /0.681: odna, obyčno, bol'saja ryba/, slezina /nem csak egy könnyecseppet, hanem nagy könnyecseppet is jelent/. Az -ina képzőnek nagyító jelentése nem produktív, helyette újabban és gyakrabban az -is^{vv}ce-is^{vv}ća képző használatos.

d/A gorlovina szó nemcsak "nagy torkot" jelent, hanem nyílást, mélyedést is: gorlovina vulkana, gorlovina kotla.

e/ Néhány szóban az -ina képző lenéző árnyalatot ad: urodina, pisanina, obrazina, duracina stb. Ebben a szubjektív értékelő árnyalatban nincs szingulatív besugárzás.

Az -ina képzős szavaknak a többsége nem a fenti csoportokhoz tartozik, hanem a legkülönbözőbb alapszavakból szingulatív jelentésű főneveket képez. A következőkben megvizsgáljuk ezeket a csoportokat is:

a/ Az -ina képző a gyűjtőfogalmat kifejező anyagnevekből egyedülálló tárgyat, egyedi darabot, különálló részt jelentő fogalmat képez. Pl.: gradina, doždina, ikrina, snežina, porošina, pesočina, l'dina /0.371 l'dina nalezna na l'dinu/, dernina, zemčuzina, busina, biserina /15 szó/ Néhány példamondatot mutatunk be használatukra:

"Maliny v kustax - bel'evye korziny,

Na každoj malinine - kaplja - doždina."

/Gorbovskij. Rubiny maliny v kustax u dorogi/

"...v zapuski ščelkali neščetnymi šlepkami po zemle uvesisty doždiny..." /K.Fedin. Neobyknovennoe leto/

/Mindkét példa E.A.Zemskaja idézett művéből /29/./

"V guby gradiny letjat." /E.E.90/

A fenti csoporthoz sorolhatjuk még a gorošina, kartofelina /nyelvjárásban: kartošina, kartofina/, makaronina /HG.699: nép egy szál makaróni/, marmeladina /Hg.709: nép zselé cukor-, szelet vagy darab/. Mindkét utóbbi szót a HG-ban találtuk, érdemes megemlíteni, hogy sem D., sem O. nem említi ezeket a szavakat.

b/ Az -ina képző gyümölcsöket, bogyót, termést jelentő gyűjtő főnevekből egyedit: egy szem gyümölcsöt, termést stb-t jelent. Pl.: vinogradina, malinina, mandalina, izjumina, čerņićina, černoslivina, čerešina. Ebbe a csoportba sorolhatjuk a česnokovina, česnočina, xrenina szavakat is.

c/ Az -ina képző igen gyakran jelent egy fát, külön álló fát /már F.I. Buslaev is említi ezt a jelentést /30/, pl.: klenina, ceresina, xvorostina, ivina /fűzfavessző, de D-ban: odna iva is/, lozina, ol'xovina. V.Dal igen sok formát sorol fel erre a képzésre /főleg nyelvjárási adatokat/, amelyek a mai szótárakban már nem találhatók meg. Pl.: častina /pustoj les/, de častina - xvorostina.

Ebben a csoportban említhetjük meg, hogy a fából készített egyedi tárgyak jelölésére, a gyűjtőfogalomból való elkülönítésre is használatos az -ina képző. Pl.: gont - gontim, /egy darab zsindely/, tes - tesina, rešetina /egy darab tetőléc, v.ö. obrešetina/ Ujabb használatu szóban: parket - parketina /HG.1030: parkett lécz, parkett lemez, az O-ban nincs meg/.

G.A. Bogatova a Drevesina szó történetéről írt tanulmányában /31/ megállapítja, hogy a -ina képző széleskörben használatos a fák elnevezésére...bokros növények elnevezésére...különböző hosszúságú és különböző rendeltetésű fadarabok elnevezésére /idézett művében bőséges példaanyagot hoz fel állítása igazolására./ Ilyen vonatkozásban a cikk írója az -ina képzőt joggal tartja a fák képzőjének.

d/ Az -ina képző jelentése valamilyen tömegből egy különálló darab: železina /kusok železa/, kirpičina /O.268,HG.572: egy db téglá. Itt említjük meg, hogy az O:szótár kirpičina: odna stuža kirpica, és kirpičina: balsoj kirpic szavakat is ismer, a szótárban az egyedképzős és a nagyító képzős formák között a különbséget a hangsúlyban mutatja ki./, čerepičina, tkanina, rogožina stb. Itt említhetjük meg a česupina szót is.

e/ Elkülönítő, egyeditő jelentése van a képzőnek a következő szavakban is: garusina, šelčina, šelkovina, nitina, podvlasina stb.

f/ Feltétlenül szingulatív jelentése van a képzőnek abban az esetben is, amikor a páros dolgot /tárgyat/ jelentő szavakból a pár egyik részét, felét, darabját jelöli: štany - štanina /odna polovina stanov, bŕjuk/ oborina, obrozina /odin rog vil/, klesčina, /odna polovina klesčejš/ Talán ide sorolhatjuk még a posudina /posuda/ szót is: O.561: 2. otdel'nyj predmet iz takoj utvari/ razg./.

A felsorolt csoportokat a jelentésbeli hasonlóság alapján állítottuk össze. Láthattuk, hogy a szubjektív értékelés skáláján az -ina képző minden árnyalaton megjelenik. Általában elmondhatjuk, hogy minden árnyalatban besugároz az egyedités jelentése, igen sok szóban pedig önállóan jelentkezik mint szingulativum képző. A képzőnek az utóbbi jelentése igen aktív és kifejező. Igen sok szóban megfigyelhető a szótárak is számos alakot regisztrálnak. Amint a makaróninán, marmeladina szavaknál rámutattunk, a képző új szavakat is képez. Csupán A.V. Isacenko írja az -ina /és az -inka/ képzőről, hogy nem produktív képző /32/, mind V.V. Vinogradov, mind az Akadémiai Nyelvtan produktívnak jelzi az -ina képzőt szingulatív értelemben. Úgy érezzük, hogy példáink is ezt a véleményt támasztják alá. E.A. Zemskaja egyik művében így ír az -ina képzőről: "Iz vsech suffiksov-brat'ev -ina samyj dejatel'nyj, aktivnyj tot, kotoryj proizvodit nazvanija edinicnyx predmetov. I legko ponjat' počemu. U nego net konkurentov. Ved' v russkom jazyke net drugix suffiksov kotorye imeli by značenie edinicnosti, a suffiksov so značeniem uveličitel'nosti i otvlečenosti /naprimer, smel-ost', dobr-ota, kriv-izna/ mnogo."/33/. Tanulmányunkban a szubjektív értékelés képzőinél részletesen rámutattunk azokra az esetekre, amikor más képzőket is megfigyelhetünk egyeditő /szingulatív/ jelentésben. Produktivitásuk valószínű, hogy nem lesz olyan nagy mint az -ina képzőé. Az -ina képző jelentés, árnyalatainak vizsgálataival kapcsolatban megjegyezzük, hogy a kézikönyvek mint szingulativum és nagyító-képzőt tárgyalják csupán és nem foglalkoznak a képző kicsinyítő, becéző, lenéző árnyalataival, a szingulativumok csoportosítására pedig nem találtunk példákat.

5. -ocka /-ecka/

Az -ocka /-ecka/ kicsinyítő-becéző képző igen produktív. Nónemű főnevekből képezhetünk a segítségével ugyancsak nónemű főneveket.

A képző különösen olyan főneveknél figyelhető meg, amelyek töve több mássalhangzóra végződik: zvezda - zvezdočka, karta - kartočka, kofta - koftočka; vaza - vazočka, vanna - vanočka, roza - rozočka; kost' - kostočka, krost' - trostočka, zerd' - zerdočka. A képzésnél tőhangzó betoldás és tőhangzó változás is figyelhető meg: igla - igloločka, lavka - lavočka, nja nja - njanečka; kniža - knižečka, dočka - doščečka, kurica - kuročka. A képző igen gyakran mint túlzó képző /további kicsinyítés becézés/ szerepel: lopata - lopatka - lopatočka, mera - merka - meročka, metla - metelka - meteločka.

A képző gyakorisága számszerűleg nem túl magas az O-ban összesen 48 ilyen szót találtunk. Ebből kicsinyítő 38, kicsinyítő-becéző 7, becéző 3. Erős expresszivitása az igenlő szubjektív emóció kifejezésére szolgál. A képző önállóan szingulativumokat nem képez, de több szingulativum kicsinyített formájában mint képzőbokor /összetett képző/ figyelhető meg: l'dinočka /oskolok l'du, D./ minutočka /v.ö. "adnuminutočku, tovarišči!"/ pesčinočka, porošinočka /porošinočka v glazu/, pylinočka /odna-častička s pyli/, rosinočka /ni rosinočki vo rtu nebylo/, slezinočka, šerinočka, štrostinočka stb.stb. A felsorolt példák a -ka, -inka képzővel képzett alakokból további kicsinyített becézett alakokat képeznek. A fenti formák expresszivitása nagyobb, festőibb.

Csupán a gorstočka /gorst'/ látszik önálló képzésnek szingulativ értelemben, bár az egyik szótár említi gorstka alakot is, így a képzés ebből is lehetséges. Bemutatunk néhány mondatot a fenti szavakra:

V.I.Kačalov írja Jeszenyinről: "Vo vremja moix ~~etiže~~ skitanij po Evropě i Amerike vseгда vozil s soboj sbornik ego stixov. Takoe umenja bylo čuvstvo, kak budto ja vozil s soboj gorstočku russkoj zemli..." /S.E.411/

" Temnejut lis tropinok žilocki.

Ity primeru snega sleduj

i, ne žaleja ni snežinočki,

zasyp' stixami vse, kak segom." /E.E.124/

" Ity sprja-tal-sja v svoju svobodu,

i nikomu ty ne mešal,

kak budto by ušel pod vodu

i skvoz' trostinočku dysal." /E.E.61/

6. -uška /-juška/

Az -uška /-juška/ képző kevésbé produktív-becépző képző.

A -juška képzővel ellátott szavak száma a szótárban csekély /összesen 7 szó/, expresszivitásuk viszont igen nagy.

Pl.: bätjuska, doljuska, njanjuska stb.

Az -uška képző igen gyakran képez kicsinyítő, becéző formákat az -un'ja végződésű deverbális főnevekből. Pl.: botuska, vertuska, xoxotuska stb.

Néha a képzőnek lenéző jelentése van. Pl.: pivnuska, komnatuska stb.

Általában azonban kedveskedést, becézést fejez ki a kicsinyítés mellett. Pl.: žena-ženuska, golovuška, vdovuška

stb. A szótárban elég sok -uška képzős formát találunk,

pl.: az O-ban 42 szót, amelyből kicsinyítő 21, kicsinyítő-becéző 4, becéző 15, lenéző 2 szó. Amint megfigyelhetjük

az emocionációs színezet túlsúlyban van a kicsinyítéssel

szemben! Megjegyezzük, hogy néhány szóhoz itt is csatla-

kozik a szingulatív jelentésárnyalat, elsősorban olyan

szavakban figyelhető ez meg, amelyek amúgy is rendelkez-

nek szingulatív jelentéssel. Pl.: rjabinuska, peščinuska.

Különálló azóként említjük meg a gorb-borbuska /kusok xleba,

otrezannyj ot nepočatogo kraja, O.134/

7. -ek

Az -ek képző himnemű főnevekből képez főleg kicsinyítő

formákat. A képzőt általában az -ok /-ek/ képzővel szokták együtt tárgyalni a kézikönyvek. Pl.: zamoček, čeloveček. Itt is megemlíthetjük az -n tövű főneveket, amelyeknél a tövégi -n eltűnik. Pl.: baran - barasek, kamen - kamesek, karman - karmasek stb. Ugyancsak ez a képző használatos az -ok /-ek/, -ek képzővel képzett szavak további kicsinyítésére. Itt szabályos tőhangváltozás megy végbe pl.: golos-golosok-golosček, suk-suček-suček, starik-staricek-stariček stb.

A gorogorček, obrezok-obrezček esetében a képző jelentése nemcsak az eredeti szó kisebb mértékét, mennyiségét jelzi, hanem abból az anyagból, tömegből, stb. egy darabot egy kis részt is. Pl.: "I spomnit' vse do meloček:

April'skij polden', vetki nad tropoju,
skamejku spomnit' i ruček,

I nebo v nem ot kameškov rjaboe."

/S.Š.102/

"Kofta na nej v gorček

so sborkami na grudi." /S.Š.202/

Néhány statisztikai adat a képző gyakoriságára: az -ek képző az O-ban 31 esetben fordul elő, ebből kicsinyítő 25, kicsinyítő-becéző 5, becéző 1. Az -ček képző 12 szóban figyelhető meg, amiből 5 kicsinyítő, 1 kicsinyítő-becéző, 6 becéző. Tehát az -ček /összetett képző/ nagyobb mértékben az expresszivitás kifejezésére szolgál.

8. -čik

A -čik képző segítségével főleg l,m,n,r és v tövéghangzós főnevekből képezünk kicsinyítő-becéző jelentésű főneveket. Expresszivitása nem túl nagy. Pl.: avtomobil - avtomobilčik, divan - divančik, čemodan - čemodančik, talon - talončik, kostjum - kostjumčik, kutljar - kutljarčik.

A hangsúly változatlan ugyanoda esik, ahol az eredeti szó van, /kivétel kolokol-kolokol'cik/.

Adataink tanúsága szerint nem túl gyakori képző. Az O- szótár csak 25 képzett alakot hoz fel főleg kicsinyítő /22/jelentésben. A xozjain-xozjajcik szót lenéző, megvető értelemben említi a szótár.

Az Akadémiai Nyelvtan adatait néhány apróbb megfigyeléssel egészíthetjük ki: más tövekből is képezhetünk szubjektív értékelő formákat a -cik képző segítségével pl.: okop-okopcik, saraj-sarajcik, cubaj-cubčik, skaf-skafčik. Kiegészítésük megfigyeléseink alapján, hogy a b, p, f és j tövekből is képezhető szubjektív értékelő forma a -cik képző segítségével. Ez utóbbi természetesen is látszik, mert így a képző kiterjed az ajakhangok teljes tartományára /b-p-v-f/ valamint a liquidákra. Szingulativumokra nem találtunk példát ennél a képzőnél, hacsak a člen-členčik képzett formát nem soroljuk ide. /O.871: členčik: odnais častej, na kotorye členitsja telo nekotoryx životnyx/ rakov, nasekomyx i dr./

9. -onka /-enka/

Az -onka, -enka képzőnek főleg lenéző, megvető, lebecsülő jelentése van. Az utóbbi jelentésekben az egyik legproduktívabb képző a mai orosz nyelvben pl.: losaděnka, izbēnka, korovenka, komnatěnka. A k, g, h tőhangok után ž, š, č hangváltozás figyelhető meg: rečenka, bumažonka, dušonka, lavčonka, lodčonka. Néhány szóban a képzőnek kicsinyítő jelentése van pl.: nožonka, saženka, silěnka, mal'čonka. Egészen elenyésző azon szavaknak a száma, amelyekben a képzőnek becéző árnyalati jelentése van. Pl.: ručonka, sestrěnka.

A képző szubjektív értékelő árnyalatainak a megoszlására jellemzőek a bemutatott szavakon kívül a következő számszerű adatok: -onka 21 szó, ebből kicsinyítő 2, becéző 1, lenéző

/lenező, megvető, lebecsülő együtt/ 18 szóban; ~~enka~~ képző 12 szóban figyelhető meg, ebből kicsinyítő 3, becező 1, lenező 8 esetben. Szingulatív értelemben csupán a nitcenka szó mutatkozik.

10. -ce, -co, -ice, -ico

A fenti képzők kicsinyítő-becező jellegűek. Igen erős expressezív hatásuk van. Mindegyik képző produktív. Kissé részletesebben fogjuk megvizsgálni a képzőket külön-külön.

a/ A -ce, -co képzők általában kicsinyítésre szolgálnak, de a kicsinyítés mellett a szubjektív értékelés más árnyalatait is kifejezik: együttérzést, becézést, kedveskedést, a beszélő gyengéd álláspontját, igen ritkán lenézést stb.

A -ce, -co képzők használata esetén bizonyos hangtani jelenségek mennek végbe a töben pl.: futó o, e hang jelenik meg a kemény töbeli mássalhangzó előtt: krylo-kryl'ce, zerkalo - zerkal'ce, stb. Ilyen szavak még mjasco, pirco, vinco, okonce, ryl'ce, bel'ce.

b/ Az -eco képző véghangsúly esetén több mássalhangzóra végződő töveknél figyelhető meg, amelyek közül az egyik rendszerint lágy mássalhangzó, pl.: bel'ecó, pis'meco, pal'teco, kop'eco.

c/ Az -ice képző olyan tövű szavakhoz kapcsolódik, amelyek -'e-re végződnek, vagy amelyeknél az o végződés előtt mássalhangzó csoport áll és a hangsúly nem esik a végződésre, pl.: plat'ice stb.

d/ A -ce képző igen gyakran a kicsinyítés mellett becező árnyalatot ad a szónak pl.: zerkal'ce, sal'ce, zolotce, kolen-ce.

A képzők gyakoriságát a táblázaton részletesen szemléltetjük, a leggyakoribb a-ce képző kicsinyítő /15 szó/ ill. kicsinyítő-becező jelentésben /5 szó/. Szingulatív árnyalat csupán a zvenco szóban mutatkozik. /odna iz častej ...v rode cepi ili svjazi,

v.ö. zvenko/. A szingulatív jelentés árnyalat hiánya érthető, mivel az egyedités a kicsinyítés és nem a becézés kísérő besugárzása.

11./-ca /-ica/

Nőnemű főnevekből az -ica, -ca képző segítségével ugyancsak nőnemű kicsinyítő jelentésű főneveket képezhetünk. Pl.: voda - vodiča, zemlja - zemlica, koza - kozica, pros'ba - pros-bica. Néha ez a képző a -'-re végződő nőnemű főnevekhez is járul: vesa - vescica.

Néhány szóban tőhangzováltozás figyelhető meg: kniga - knižica, muka - mučica, uxa - /sup svežejryby/ - usica. Nem túl sok szót találunk ezzel a képzővel, általános vélemény, hogy nem produktív képző. A szótárban csak 20 szót találtunk ezzel a képzővel, ebből 13 kicsinyítő, 3 kicsinyítő-becéző és 3 4 becéző árnyalatu. Szingulatívumok képzésében sem produktív, csupán néhány szóban mint kísérő árnyalati jelentést figyelhetjük meg, mely a gyűjtőfogalomból bizonyos kis mennyiséget elkülönít. Pl. kosa - kosica /otdel'naja prjad' volos, vixor', 2. tonkaja, ploxaja, kosa/, krupa, krupica /nebol'soe količestvo/, trjapka-trjapica /losku tkani/, čast' - častica /nebol'saja cast', količestvo čego-n., pl. častica pyli, častica talanta/. Minden kétséget kizárólag szingulatívumot képez az -ica képző /összetett formában ugyan/ a hímnemű pol szóból - polovica /odna iz dosok, sostavljajuszix derevjanyj pol/. Érdekesen használja a fenti szót - feltétlenül szingulatív jelentésben - S. Scipačev egyik versében "To skripnet vdrug, to zvjaknet tisina, // Gde vynuta pesneju polovica// Zemlja zamerzsaja vidna." /S. Sc. 191/; "Na etu polovicu praded// Stupal naprjazennyj k vencu" /Sc. 191/; "Na polovicy berežno stupaja, // Po domiku ja tixn proxožu." /S. Sc. 196/.

A -ca képző csupán néhány szóban fordul elő. Általában kicsinyítésre szolgál. Nem produktív képző. Főleg a -'-re végződő nőnemű főneveknél fordul elő, a többeli lágy mássalhangzót megkeményíti: grjas'- grjazca /kicsinyítő-lenéző/, dver'- dverca, krepost'- krepostca, rjs'- rjsta, uzda-uzdecy. A fenti hangtani jelenség alól kivétel a pyl'- pyl'ca szó, amelynek bizonyos árnyalati jelentésben szingulatív besugárzása is van: cvetnaja pyl'ca /0.626, HG 1351/, más vonatkozásban csak kicsinyítő jelentése van igen expresszív besugárzással: "Da i važno l' eto,

Esli utro v zolotoj pyl'ce" /S.Sc.142/

Ide tartoznak még a perila- peril'ca, xripota - xripotca kicsinyített formák is. Összefoglalva elmondhatjuk, hogy mind a -ca, mind az -ica képző igen kevés szóban figyelhető meg, pl. az -ca összesen 8 szóban.

12. - inka

Az -inka képzőt általában mint az-ina képző kicsinyítő formáját tárgyalják a kézikönyvek. Vinogradov akadémikus is ilyen értelemben tesz említést róla, mint kicsinyítő-becéző képzőről /34/. Azokat a főneveket, amelyekben a -ka mint az -ina képzővel ellátott szavak kicsinyítő-becéző értékelő formája szerepel, mi is a -ka képzőnél említjük meg. Azonban van néhány olyan szó, amelyben az -inka képző önállóan szerepel, kicsinyítő-becéző árnyalattal vagy szingulatív jelentéssel. Ezeknél a főneveknél úgy látszik, mintha az -ina képző forma /szubjektív értékelés bizonyos foka/ kimaradt volna, pl.: zolotinka, krovinka, krupinka, percinka, pusinka, rosinka, sorinka, cainka. Így tehát nincs regisztrált krovina, percina forma. Valószínű, hogy a fenti szavak, mivel a gyűjtőfogalomból, tömegből egyedi kis tárgyat, egészen kis részt

különítenek el, nem kaphatták meg az -ina képzőt, amely egy-
uttal nagyító képző is.

Ebbe a csoportba tartozik még a medovinka szó is: medovaja
krupinka, kaplja.

A képző a fenti szavaknál egyedít, kicsinyít-becez. A képző-
ről így ír a Sovremennyy russkij jazyk. Morfológia: "Osobnja-
kom stoit produktivnyj suffiks-inka, prisoedinjaemyj k osno-
vam susčestvitel'nyx so značeniem veščestva i obrazujuščij
nazvanija ediničnyx predmetov s ottenkom laskatel'no-umenš'i-
tel'nyx, naprimer, kofeinka, čajinka, peščinka, sorinka,
krupinka i.t.d." /35/.

A következő szavakban is szingulativ jelentése van a képző-
nek: ovsinka, trostinka, bjlinka.

Átvitt értelmű jelentést is adhat a képző néhány szó esetében
kicsinyító-becező árnyalattal: smesinka /smex/, xitrinka
/nekatoraja dolja xitrosti, lukavosti/, lukavinka. Ezek a sze-
vak főleg kifejezésekben használatosak. Pl.: byla u nee, kak
u russkogo čeloveka, mal'enkaja lukavinka." /36/, glaza s ras-
kosinkoj naivnoj, s xitrinkoj v glazax.

A szóhasználatra néhány szépirodalmi példát hozunk fel:

"Sumit trostinka malaja,

Sumit vysokij klen," /N.A.Nekrasov/

"Aljm vencičkom krovinki zapekli na čele"/S.B.56/

"Lit' na zare na utrennej

Mne udalos' strjasti

S voles nalet naprudrennyj

V zvezdinkax konfetti." /M.Zenkevic/

"Čto mne birjuzovaja voda,

Esli birjuzovinku vo vzore

Ne uvižu boľše nikogda." /I.Sel'vinskij /

/Mindkét utóbbi idézet E.A. Zemskaja f.m. 83.1./

"V nej solnca luč zadenet

Mel' čajsuju sorinku na polu." /S.Šc.51/

"Kogda na svete ne bylo menja,

Ja i tagda suscestvoval na svete

V rosinke, v praxe, v jablonevom cvete." /S.Šc.165/

A kézikönyvek és a szótárak igen sok kifejezést sorolnak fel, amelyekben az -inka képzővel szingulatív formát képeznek a mai orosz nyelvben. Pl.: ni krupinki net /átvitt értelemben: sovsem net/, makovoj rosinki ili ni rosinki vo rtu ne bylo /köznyelvi: ni čego esčë ne pil, ne el/, vy nut' sorinku iz glaza, na gube ostalas' čainka /HG.1837/.

Kedveskedő megszólításban: medovinka ty moja /D.II.313/.

Egyéb kifejezésekben: ni rosinki, ni medovinki vo rtu ne bylo;

Ni krovinki v lice /o soveršenno blednom čeloveke, HG.: halál-sápadt/.

Szembe kell állnunk A. Isacenko véleményével /amelyet már idéztünk az -ina képzővel kapcsolatban is/, hogy az -ina és az -inka képző szingulatív /és kicsinyítő-becéző/ jelentése nem produktív. Mind Vinogradov akadémikus, mind a mai orosz nyelv legújabb leíró nyelvtana a képzőt a bemutatott jelentésben produktívnak mondja. A szótárak tanúsága szerint is vannak olyan szavak, amelyeket a régebbi szótárak nem jeleznek, de az újakban megtalálhatók pl. perec, percinka, zoloto - zolotinka, vagy pl. a kofeinka szó, amelyet a Szovremennyj russkij jazyk idéz /véleményünk szerint itt nem -inka képzővel van dolgunk, hanem a kofein-ből -ka képzővel képzett szóval/. A szótári adatok száma aránylag csekély, összesen 16 -inka képzős szót találtunk. Az -inka képzős szavak expresszív hatása nagy, a mondanivalót festőivé

költőivé, kifejezővé teszik.

13./ -on'ka, -en'ka

Az -on'ka -en'ka becéző képző /a szubjektív értékelés II. foka, /1. V.V. Vinogradov i.m./, igen produktív.

Az -on'ka képző előtt tőhangzóváltozás megy végbe. Pl.: dorozen'ka /doroga/, recen'ka /reka/.

A kemény s, z és ajakhangokra végződő töveknél az -on'ka képző használatos poloson'ka, berëzon'ka, lison'ka stb.

Ugyancsak ez a képző figyelhető meg a személyneveknél is mind nőnemben, mind hímnemben pl.: Katen'ka, Naden'ka; Peten'ka, Sasen'ka.

Igen gyakori becézője a családtagokat jelentő szavaknak is: djaden'ka, teten'ka, mamen'ka, dočen'ka, papen'ka stb.

A képző nem túl gyakori, de produktív. Általában szűk körben, /főleg a családi élet és a személyneveknél/ használatos. Így pl. az Akadémiai nyelvtan 17 -on'ka, -en'ka képzős főnevet sorol fel, míg az O.-szótár adatai szerint a mai orosz nyelvben 3 /mind becéző/ -on'ka képzős és 16 -en'ka képzős ebből becéző 10, kicsinyítő-becéző 1, kicsinyítő 4, lenéző 1 (odezda-odezen'ka/ figyelhető meg. Talán magától értetődik, hogy ennek a szubjektív értékelő képzőnek a használatakor szingulativum képzésére nem figyelhetünk meg példákat.

14. -is'ca, -is'ce

Mindekét képző nagyító képző, produktivitásuk szűk körre korlátozott: folklórban, népi irodalmi művekben, a gyermeknyelvben és általában költői művekben figyelhető meg.

Az -is'ca nőnemű főnevekből, az -is'ce hímnemű főnevekből képez nagyító árnyalatú főneveket: rybis'ca, gorodis'ca, grjazis'ca, babis'ca; golosis'ce, volcis'ce, vinis'ce, domis'ce stb. A nagyítás árnyalatához néha a lenéző árnyalat is kapcsolódik: sapozis'ce, lapis'ca. Néhány főnévnek a képző erősen lenéző

árnyalatot ad a nagyítás megléte nélkül. Pl.: tabačis^čce, villa^čis^čce /vino/. Néhány főnév^{énél} a képző előtt hangz^óváltozás figyelhető meg. Pl.: skuka^č, skuci^čis^čca, ruka - ru^čis^čca, noga - no^čis^čca.

A szótárak nem sok -is^čce, -is^čca képzős főnevet regisztrálnak, s majdnem mindegyik mellett ott található, hogy kö^znyelvi forma. Az O-ban 11 -is^čca képzős főnévből 10 nagyít^ó és 1 nagyít^ó-lenéző jelentésű, míg az -is^čce képzősök közül 11 nagyít^ó, 1^y nagyít^ó lenéző, 5 lenéző árnyalatú. Szingulatív jelentés csupán azoknál a főneveknél mutatkozik, amelyek más formákban is /más képzőkkel/ képeznek szingulatív alakokat. Ezzel a képzővel a nagyítás-szingulálás jelentése kapcsolódik néhány szóban. A do^čis^čis^čce, pyli^čis^čca /pyli^čis^čcu po^čni^čli/, gr^čja^čis^čca a fogalom nagyságára, nagy voltára mutatnak; a sle^čis^čis^čca, l'^čdini^čis^čca /ot^čde^čfnaja glyba, plast, oskolok l'^čdu/ feltétlenül nemcsak nagyítást, hanem egyeditést is fejeznek ki.

Bemutatunk néhány példát a képző szépirodalmi használatára:

"Raste^čje^čt sosul^č'ka gorda^čja.

.....

I eto ne sosul^č'ka,

a uze sosuli^čis^čca!" /E.E.79/

"O drugi igri^čis^č i zabav,

Už ja vas bol^č'še ne uvižu." /S.E.73/

"Nesja v ruke golubovatyj svet,

po pepeli^čis^čcu prošlogo ty brodiš." /E.E.112/

15. -ko /-kó/

A -ko képző főleg kicsinyítő árnyalatú formákat képez. Nem produktív képző, különösen véghangzós változata ritka. Pl.: ozerko, ditjatko, vederko. A k^č-g^č-x és c töveknél is -ko a képző^é töhangzó változással: molo^čko, ja^čicko, u^čsko /és uskó/.

jablocko stb. Nem túl sok szóban figyelhető meg: jelentés-
árnyalatai a következők: kicsinyítő 8, kicsinyítő-becéző 2,
becéző 1. A szingulatív jelentés besugárzása csupán két szó-
ban figyelhető meg, /erősen önálló szó értelemben/: zvenko
/egyéb formái: zveno, zvenco/, a szóról D. a következőket
írja: "Odna iz častej... v rode cepi ili svjazi" /I.672/,
míg az -oko -očko szóban egészen új szót hozott létre a
képző, melynek a szótárban adott 2. jelentése mutat bizo-
nyos egyeditő árnyalatot: edinica és četa dlja oboznačenija
kolicestva vyigryšej v sporte /O.477/. Az utóbbi szó már
elvesztette kicsinyítő jelentését és ma már új szó.

16. -iko

Az -iko képző ugyancsak nem produktív képző, a -co, -ce és
-eco tövekhez járul. A szótár csupán három ilyen főnevet
sorol fel kicsinyítő /kolesiko/, plečko/, valamint kicsi-
nyítő-becéző árnyalattal /ličiko/.

17. -ecko

A képzőnek általában lenéző árnyalata van: mestečko, slovec-
ko, sitečko. Igen gyakran a lenéző árnyalat mellett a kicsi-
nyítés árnyalata is érződik.

A -mja tövekből képez az -ecko képző kicsinyítő formákat.
Pl.: vremečko, semečko, temečko. A -ce tövekből újabb szub-
jektív értékelő formákat képezhetünk, amelyek kicsinyítő-
becéző árnyalatot adnak az alap szónak. Igen sokszor az
utóbbi használatban mint tulzóképző jelentkezik, s jelen-
tésárnyalata ebben az esetben hasonlít a himnemi -oček, -éček,
nőnemi -očka, -ečka képző jelentésárnyalatához. Pl.: bljudeč-
ko /bljudce - bljudo/, kolečko, krylečko.

v.ö.: golos	golosok	golosoček
kniga	kniška	knížečka
bljudo	bljudce	bljudečko

A szótár nem sok *-ečko* képzős szót tartalmaz: 7 kicsinyítő, 3 kicsinyítő-becéző árnyalattal. Szingulatív forma nem mutatható ki.

18. *-iško*

Az *-iško* képzőt általában az *-iška* képzővel együtt szokták tárgyalni, mivel a jelentésárnyalatai azonosak az *-iška* képzőjével. Képzésére jellemző, hogy semleges, nemű főnevekből valamint a himnemi élettelen főnevekből képez szubjektív értékelő formákat. Pl.: *tulupiško*, *zaboriško*, *domiško*; *žit'iško*, *molociško*, *pismiško*, *serdčiško*. Néhány szónak kicsinyítő jelentése is van pl.: *kaftaniško*, sőt az O. szótár még lenéző-becéző jelentésű szót is megkülönböztet: *geliški*. A szótárban azonban nem sok *-iško* képzős szót találunk pl.: az O. összesen 13 szót említ, amelyből 5 kicsinyítő, 1 kicsinyítő-becéző, 6 lenéző és 1 lenéző-becéző jelentésű. Szingulatív jelentésű szó nem fordul elő. Az Akadémiai nyelvtan megjegyzi, hogy sok *-iška*, *-iško* képzős szó elveszítette már a lenéző jelentését és becéző árnyalatot vett fel. Pl.: *syniška*, *bratiška* /37/. Általában azonban azt mondhatjuk, hogy még mindig a lenéző-megvető értékelés produktív képzője. A legújabb irodalomból mutatunk erre két példát:

"Podarok?-

Net.

Prosto pis'miško." /S.E.393/

"Pozvol' grazdanin, na caiško." /S.E.371/

/Načaiško, v.š. na čaj, na čaek!/"

19. *-iška*

A képző élőlényt jelentő főnevek, valamint nőnemű élettelen főneveknél használatos, mint szubjektív értékelő képző főleg lenéző, megvető ironikus jelentésárnyalattal.

Néha az -iska képzőnek becéző árnyalata is megfigyelhető. Pl.: rabotiska, kartiska, voriska, zemliška, kvartiriska stb. A képző alkalmazásakor k, g, x hangok ismert töváltozásai mennek végbe: staričiska, čelovečiska, petusiška; a c hang esetén is észlelhető hangváltozás pl.: zajčiska. Néhány szóban kicsinyítő /staniski/, ill. kicsinyítő-lenéző jelentésű. A képző újabb jelentésváltozásaira az -isko képzővel kapcsolatban utaltunk. /V.ö. 36./ A szótárak nem sok szót regisztrálnak ezzel a képzővel, így az O-ban 12 szó van csupán, ebből kicsinyítő 6, kicsinyítő-becéző 1, lenéző 5. Szingulatív jelentést a képző nem ad. Az -iska képzővel képzett lenéző-kicsinyítő szavakat a költők szívesen alkalmazzák, s maguk is képeznek a fenti képzővel új szavakat, pl.: rifmiska, vagy az alábbi idézetben, amely szó a szótárban nincs meg:

"Pri vsjakoj opasnoj minute

xval'bisika i d'javol'skij trus." /S.E.387/

20. -ysko

Az -ysko képző kemény tövű semlegesnemű főnevekből képez főleg kicsinyítő-becéző formákat, pl.: brevnyisko, zernysko, krylysko, pjatnysko stb. V.V.Vinogradov szerint a semleges-nemű -ro, -lo, -le végű főnevek, vagy a mássalhangzó+o,+e tövek esetén figyelhető meg. Vinogradov akadémikus K.Aksakov véleményére is hivatkozva írja az -ysko, valamint a -jysko, -usko képzős főnevekről, hogy nem a tárgy nagyságát, hanem az embernek a tárgy iránti személyes érzését fejezik ki. /38/. A szótár nem sok -ysko képzős szót mutat ki, így az O-ban van 12 kicsinyítő, 1 kicsinyítő-becéző és 1 becéző szó. A képzés kevésbé produktív. A szingulatív jelentésárnyalat meglétére csupán a steklysko szó 2. jelentése mutat: 1. steklo, 2. kusoček stekla.

21. -yska

A szótárban csupán 1 -yska képzős főnevet találtunk: ledyska /közny./: kusoček l'da. O.311. Valószínűleg az -iska képző változata, ahol a tövégi magánhangzó keménysége a képzőben hangváltozást okozott. A szónak kicsinyítő, egyedítő jelentése van, jelentése rokonságot mutat a stekliyska szó jelentésében.

22. -onok, -enok.

A képzőt a kézikönyvek ritkán említik a szubjektív értékelés képzői között, mivel leggyakrabban az állatok kicsinyeinek a képzésére szolgál. Néhány szóban azonban feltétlenül kicsinyítő /kicsinyítő-becéző/ jelentése van, amint erre már A.A.Saxmatov is rámutatott: "Tak besenok javljaetsja umen'sitel'nyj ot bes, no kot'enok ne oboznačat malen'kogo kota ili košku, a ix detenyša." /39./ Pl.: bočonok, volosenki, glazenki /becéző/, mal'čonok, čert'enok /kicsinyítő-becéző/. Az O. szótár megemlíti még a rebjat'enok povarenok, oktrjab'enok /az utóbbi már nem kicsinyítést jelent/ szavakat, míg Hliefeldt szótárában a barsonok szót találjuk. A képző nem képez szingulatív formákat, árnyalati jelentései kicsinyítés /3/, becézés /1/, kicsinyítés-becézés /1/. A régebbi nyelvben gyakori képző volt becéző jelentésben, L.A.Bulakovskij azt írja a képzőről, hogy a XVIII.század végén és a XIX. század elején főleg megszólításokban jellemző becéző szavakat képzett, példaként a žiznenok, žiznenoc'ek szót említi /40/.

A mai költői nyelvben ugyancsak előfordul:

"Byla by teper. s noxa

ina noxe

V-nuconka ja kacala." /S.E.196/

23. -ec

Az -ec képző segítségével himnemű főneveket képezhetünk kicsinyítő-becéző jelentéssel. Általános jellegű a képző becéző, lenéző jelentése: az együttlérzés, megbékélés, lenézés, megvetés, familiáris részvét stb. kifejezésére szolgál. Nem produktív képző, általános elterjedt vélemény,

hogy az -ec képzős szubjektív értékelő formákat kiszorítják az -ik, -cik képzős formák.

Pl.: xleb - xlebec, moroz - morozec, tovar - towarec, narod - narodec. Tőhangzótávozás esetén kovčeg - kovčezec stb. Az előző vélemény illusztrálására néhány példát mutatunk be:

bilet	biletec	biletik
buket	buketec	buketik
karman	karmanec	karmančik

Az Akadémiai nyelvtan az előbbi formákról azt jegyzi meg, hogy az -ik, -cik képzős főnevek nem szinonimái az -ec képzős szavaknak, az -ec képzős formák erősebb expresszivitással rendelkeznek.

A szótárak aránylag kevés -ec képzős szót tartanak számon, így pl. az O. szótárban csak 12 -ec képzős szubjektív értékelő formát találtunk. Ezek megoszlása a szubjektív értékelés formái között: kicsinyítő 10, kicsinyítő-becéző 1, becéző 1, lenéző nincs. Természetesen a népnyelvben és a költői nyelvben az -ec képzős szavak használata kicsinyítő-becéző értelemben gyakori, főleg egy-két szónál /pl.: bratec stb./.

V. Dal szótárában olyan -ec képzős főnevet is említ, amelynek jelentése a kicsinyítés-becézés mellett közel áll a szingulatív jelentéshez: rosinec.

24. -aska, -jaska.

Az -aska képző nem produktív, kevés szóban fordul elő. Pl.: starikaska, mordaska. Az -n végű szavaknál az -n eltűnik: bolvan - bolvaska, tarakan - tarakaska.

A -jaska képző ugyancsak nem produktív pl. derevo, derev-jaska, kost' - kostjaska, kudri - kudrjaska /1/, meg med' - medjaska, steklo - stekljaska. Feltétlenül meg kell jegyeznünk, hogy a -jaska képzővel képzett szavak mind az anyagnévből képzett egyedi darabot jelentik: fadarab, csontdarab, rézdarab stb. A -jaska képzővel ellátott összes előforduló szót felsoroltuk, a képzővel az orosz kézikönyvek nem foglalkoznak.

25. -icka

Az -icka képző nem produktív, kevés szóban figyelhető meg, kicsinyítő-becéző jelentésárnyalatot ad az alapszónak. Főleg -c tövű alakváltozatok után figyelhető meg. Pl.: sestric-ka, zemlicka, vodicka /v.ö. vodica, voda/.

26. Az eltérő néhány szóban megmutatkozó képzőket együtt soroljuk fel. Számuk csekély, egyedi szavakban fordulnak elő, produktivitásuk nincs. A kézikönyvek vagy nem említik őket, vagy holt képzőknek említik, vagy csupán egy-két szóban mint átvett képzők, vagy játékos szóképzéseként fordulnak elő.

a/ -etka, kicsinyítő képző; az O.-szótárban összesen három szóban figyeltük meg: tank - tanketka, vagon - vagonetka, statuja - statuétka.

b/ -ysek, kicsinyítő-becéző hangulatu képző, igen kevés szóban. Pl.: polysek, klinysek stb.

c/ -an, kicsinyítő-becéző árnyalatot ad az alapszónak. Pl.: starikan, mal'cugan.

d/ -asa, a mamaša, papaša szavakban figyelhető meg becéző, kedveskedő árnyalat.

e/ Ugyancsak itt említjük meg a mamulja /becéző/, pisul'ka /kicsinyítő/, bumažencia /kicsinyítő, tréfás/ stb. képzéseket is, amelyek a tanulmányozott kérdésben újat nem adnak. Csak egy szót említünk meg külön: žest' - žestjanka,

amelynek mind az O., mind a HG. 2. jelentésben egyedítő jelentése mutatkozik: bádogdarab, pléhdarab. Véleményünk alátámasztására bemutatunk egy mondatot: "...Von zablestela // Žestjanka v masore, sverknula med'." /S. Šč. 170/

A képzők részletes bemutatása és elemzése azt igazolja, hogy néhány szubjektív értékelő képzőnek van a kicsinyítés, becézés, nagyítás, lenézés árnyalata mellett egyedítő jelentése is, míg néhány képző önállóan szerepel egyedítő jelentésben. A következőkben a képzők árnyalatbeli megoszlásait táblázaton szemléltetjük.

5. A szubjektív értékelő képzők jelentésárnyalatainak a megoszlása.

Képzők	kicsinyítő	kics.-becéző	becéző	lenéző	nagyító	nagy.-lenéző	kics.-lenéző	lenéző-becéző	egyedítők		összesen
									biztos	két-séges	
1. -ka	346	10	3	3	-	-	-	-	31	9	362
2. -in-ka	-	39	-	-	-	-	-	-	39	-	39
2. -ok	131	12	3	3	-	-	-	-	8	4	149
3. -ik	96	10	1	-	-	-	-	-	3	2	107
4. -ina	-	-	-	-	-	-	-	-	62	-	62
5. -očka -ečka	38	7	3	-	-	-	-	-	csak továbbképzett formákban		48
6. -uska -juska	21	4	15	2	-	-	-	-	-	-	42
7. -ek	25	5	1	-	-	-	-	-	-	-	31
8. -cik	22	2	-	1	-	-	-	-	-	-	25
9. -ina	5	1	5	5	14	-	-	-	4	1	25
10. -ek	20	-	1	2	-	-	-	-	2	-	23
11. -onka	2	-	1	18	-	-	-	-	-	-	21
12. -ce	15	5	-	-	-	-	-	-	-	-	20
13. -ica	13	3	-	4	-	-	-	-	1	4	20
14. -isce	-	-	-	5	11	1	-	-	2	-	17
15. -inka	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	16
16. -en'ka	4	1	10	1	-	-	-	-	-	-	16
17. -ysko	12	1	1	-	-	-	-	-	-	1	14
18. -isko	5	1	-	6	-	-	-	1	-	-	13
19. -ocek	5	1	6	-	-	-	-	-	-	-	12

Képzők	kicsinyítő	kics.-becéző	becéző	lenéző	nagyító	nagy.-lenéző	kics.-lenéző	lenéző-pgce	Egyeditők		Össze- sen
									biz- tos	köt- séges	
20. -ec	10	1	1	-	-	-	-	-	-	1	12
21. -anka	3	-	1	8	-	-	-	-	-	1	12
22. -iska	6	1	-	5	-	-	-	-	-	-	12
23. -isca	-	-	-	-	10	1	-	-	-	-	11
24. -ko	8	2	1	-	-	-	-	-	-	2	11
25. -ecko	7	3	-	-	-	-	-	-	-	-	10
26. -aska -jaska	6	2	-	2	-	-	-	-	6	-	15
27. -ca	8	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8
28. -co	6	-	1	-	-	-	-	-	-	1	7
29. -onok -onok	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	6
30. -on'ka	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	3
31. -eco	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3
32. -iko	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3
33. -eska	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
34. -icka	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3
35. -asa	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
36. -ysek	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
37. -an	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
38. különböző egy-két szóban megfigyelhető egyedi elő- fordulásokban található képzők:											
	10	8	-	-	-	-	-	-	1	1	19

Összesen: 838 129 58 64 35 2 1 1 181 27 1406

A táblázatban a vizsgált szubjektív értékelő képzőket az értékelés árnyalatai szerint csoportosítottuk: kicsinyítő, kicsinyítő-becéző, lenéző /ide soroltuk a megvető ironikus jellegű szavakat is/. Külön csoportba vettük a képző szingulatív jelentés/ besugárzását, azaz, amikor az előzőekben felsorolt képzőkhöz az egyedités jelentése is csatlakozott. Leggazdagabbnak a -k-képző mutatkozik, különösen a -ka formában. Vinogradov akadémikus is megjegyzi, hogy a szubjektív értékelő képzők skálája himnuszban szegényebb, mint nőnemben. Az expresszívabb jellegű képzők nőnemben mutatnak igen nagy változatosságot és gazdagságot. A -ka képző gazdagságát emeli az -ina képzős szingulatívumok kicsinyítő-becéző formái is. Általában megfigyelhető, hogy túlsúlyban van a kicsinyítés, valamint a kicsinyítés-becézés árnyalata a képzők használatában.

Megjegyzések:

Általános megjegyzés: A statisztikai táblázatot az Özegov-szótárban található szubjektív értékelő képzők felsorolása alapján készítettük el.

Egyéb megjegyzések:

1. Az -ina szingulatívum képzős alakokból -k-képzővel továbbképzett kicsinyítő-becéző árnyalattal rendelkező főneveket a -ka képzőnél külön is feltüntettük.
2. Az -ina képzős szingulatívumok a szótárban önálló szóként szerepelnek.
3. Az -inka képzős szingulatívumok erős kicsinyítő-becéző árnyalattal rendelkeznek.
4. Az -icka képzős formákat nem az O-ban szereplő adatok alapján állítottuk össze.

Táblázatunk viszonylagos és a szótár/író szubjektívizmusára támaszkodik, a szótár megoszlásait nem vettük kritika alá. Mégis a viszonylagos és relatív statisztikai táblázat alapján tehetünk néhány figyelemre méltó megállapítást a szubjektív értékelő

képzők gyakorisága, jelentésárnyalataik megoszlása és használata, valamint a különböző képzők gyakorisága szerint.

a/ A leggyakoribb szubjektív értékelő árnyalatok megoszlása:

1. Kicsinyítő árnyalat 838.
2. Kicsinyítő-becéző árnyalat 129.
3. Lenéző árnyalat 64.

b/ A különböző szubjektív értékelő árnyalatokban a különböző képzők gyakorisága:

1. Kicsinyítő árnyalatban:
 1. -ka 346 szóban,
 2. -ok 131 "
 3. -ik 96 "
2. Kicsinyítő-becéző árnyalatban:
 1. -ka 49 szóban,
 2. -ok 12 "
 3. -ik 10 "
3. Becéző árnyalatban:
 1. -uska /-juská/ 15 szóban
 2. -en'ka 10 "
 3. -oček 6 "
4. Lenéző árnyalatban:
 1. -onka 18 "
 2. -enka 8 "
 3. -isko 6 "
5. Nagyító árnyalatban:
 1. -ina 14 "
 2. -isce 11 "
 3. -isca 10 "

c/ A szubjektív értékelő képzők megoszlása gyakoriságuk szerint:

1. -ka 401 szóban
- ok 149 "
- ik 107 "

A szubjektív értékelő képzők és az egyedképző viszonyának statisztikai vizsgálatakor a következő megállapításokat tehetjük:

1. Vannak olyan képzők, amelyek csak szingulativum képzők
/vagy pedig döntő mértékben szingulativumokat képeznek/
a/ -ina 62 szóban

b/ -inka 16 szóban

Mindkét képzőről megjegyezhetjük, hogy erősen magukén viselik a kicsinyítés-becézés, ill. néha a nagyítás-becézés jelentésárnyalat besugárzását.

2. Néhány képző meghatározott lexikai jelentésű alapszavaknál szingulativumokat képez, vagy pedig szingulativum árnyalatot ad a szubjektív értékelő képzővel képzett szavaknak bizonyos helyzetekben? Ezek között a képzők között a leggyakoribbak:

a/ -ka képző 31+9 szóban

b/ -ok képző 8+4 szóban

c/ -jaska 640 szóban

Megállapíthatjuk, hogy a -ka képző nemcsak egyik legproduktívabb szubjektív értékelő képző a mai orosz nyelvben, hanem igen erős produktivitással rendelkezik a szingulativumok képzésében is /gondolunk itt a konfetka, [✓]sokolatka, sigaretkastb. szavakra/.

A O.-szótár alapján összeállított statisztikai megfigyeléseinket a következő adatokkal egészíthetjük ki E.A. [✓]Steinfeldt [✓]Gyakorisági szótára alapján. A szótárban összeállításánál 400.000 szót néztek át, amiből 24.224 különböző szó. Az utóbbi számadatból főnévként 102.173 szóhasználatot találtak, amiből 9.073 főnevet állapítottak meg. A szófajok közötti előfordulásban a főnév csak a nyolcadik helyen áll, mennyiség tekintetében azonban az első helyen. A szótár összeállítói többszöri átnézés, "szűrés" után a szómennyiséget 5.000-re csökkentették, majd ebből választották ki a mai orosz nyelvben leggyakoribb 2.500 szót, amelyet a jelen szótár is tartalmaz. A szómennyiséget különböző szövegekből merítették a szövegek minőségi megoszlására a szótár három példát is tartalmaz /mindhárom irodalmi szöveg különböző korú iskolások, ill. végzettségűek részére/. Az első szöveg A.Barto: Ljubocka /vers alsó tagozatos iskolások részére/, a második szöveg M.Bremener: Slucaj so Stepnym c. elbeszéléséből vett részlet

/felső tagozatos tanulók részére/, a harmadik szöveg L.Tolstoj: Voskresenie c. regényéből vett részlet /középiskolások és felnőttek részére/. Mindhárom szövegben a gyakoriság szerint három szempont szerint különítették el a szavakat:

- a/ Az olyan szavak, amelyek a 400.000 szó előfordulás között nem kevesebb, mint 25-ször szerepelnek, ezek belongnak a 2.000 leggyakoribb szó közé.
- b/ Olyan szavak, amelyek csak az 5.000-es szógyűjteménybe kerültek be,
- c/ Olyan szavak, amelyek nem kerültek bele a leggyakoribb 5.000 szóba.

Mi is megvizsgáltuk ezeket a szövegeket abból a szempontból, hogy milyen számban található bennük a szubjektív értékelés képzővel ellátott szavak. A nem túl terjedelmes szövegek vizsgálata azt mutatja, hogy szubjektív értékelő képzővel ellátott szó csak az első szövegben /az alsótagozatos gyerekek részére választott szövegben/ szerepel. Gyakoriság szempontjából az a/ csoportban tartozó /igen gyakori/ nem volt, b/ csoportba tartozó összesen 3 szó: lentočka, Ljubocka, staruska. A szövegben c/ csoporthoz tartozó csak egy szó a Ljubocka. A fenti megfigyelés azt bizonyítja, hogy a szubjektív értékelő képzővel ellátott szavak szinte kizárólag a kiskorú gyermekek részére választott szövegben találhatók, ott is csak kicsinyítő és kicsinyítő-becéző képzős /árnyalatu/ főnevek. A teljes Gyakorisági szótár szószerkezetének a vizsgálata a következő tapasztalatot mutatta: 1. A szótárban felsorolt főnevek között a következő szubjektív értékelő képzővel ellátott főneveket találtuk:

főnevek	hány szövegben	milyen gyakran	szubjektív értékelő árnyalat
1. kruzok	33	101	kicsinyítő
2. knizečka	43	66	kicsinyítő
3. trubka	22	60	kicsinyítő
4. gesjatok	39	52	szingulativ? /očětnaja edinica/
5. domik	32	48	kicsinyítő
6. mal'čiska	28	47	lenéző
7. rucka	24	40	kicsinyítő
8. ugolok	30	40	kicsinyítő
9. devconka	27	36	lenéző
10. dorozka	28	31	kicsinyítő
11. zvezdočka	14	27	kicsinyítő
12. bumazka	18	26	kicsinyítő
13. dočka	17	23	kicsinyítő-becéző
14. listok	18	23	kicsinyítő
15. stenka	18	23	kicsinyítő
16. nozka	15	22	kicsinyítő
17. gorodok	18	22	kicsinyítő
18. ogonek	15	17	kicsinyítő
19. kusoček	15	16	kicsinyítő szingulativ?

A gyakorisági szótárban a főnevek között a felsorolt 19 főnevet találtuk szubjektív értékelő képzővel.

2. A szubjektív értékelő árnyalatok és a szubjektív értékelő képzők közötti megoszlást a következő táblázaton szemléltetjük:

szubjektív értékelő árnyalatok	-ka	-ok	-ek	-ek	-očka	-ik	-iska	össz.
kicsinyítő	7	4	1	1	1	1	-	15
kicsinyítő-becéző	1	-	-	-	-	-	-	1
lenéző	-	-	-	-	-	-	1 -onka 1	2
szingulatív	-	1	-	-	-	-	-	1
összesen:	8	5	1	1	1	1	1	19

E. Steinfeldt Gyakorisági szótárának adatai /42/ az általunk is megfigyelt gyakoriságot bizonyítják: a leggyakoribb képző mindkét szótár szerint a -ka és az -ok képző, a szubjektív értékelésben pedig a legáltalánosabb és leggyakoribb a kicsinyítés jelentése.

Bielfeldt szótárának az adatait is figyelembe véve előző megállapításaink igazolódnak, csupán azt említhetjük meg, hogy némely képzőnél több szót sorol fel mint az O.-szótár /pl. -onka képzőre 16, az onka képzőre 26, az -onka képzőre 25 szót/, s említ olyan szavakat is, amelyek az O-ban nem találhatók pl. slezon'ka, skripcon'ka, kamysinka, pautinka stb /43/.

6. A szubjektív értékelés képzőinek magyarra való fordítása.
A szubjektív értékelés képzőinek magyarra való fordításakor a magyar nyelv kicsinyítő-becéző képzőit használjuk: ház, házikó, házacska stb. Igen gyakran viszont különösképpen a lenézés, nagyítás árnyalatainál, de néha becézéskor is a magyarban a körülíráshoz kell folyamodnunk, mivel az orosz képzőknek nincs a magyarban megfelelője /pl.: dom-ina, dom-isce stb./ Ez utóbbi nem véletlen, mert az orosz nyelv igen gaz-

dag az értékelő képzők tekintetében, talán az egyik leggazdagabb nyelv a világon. A más nyelvekkel való összevetésben említhetjük, hogy pl. az olasz nyelvre való fordítása a szubjektív értékelő képzőkkel ellátott szavakkal könnyebb, mivel az olasz nyelvben is megfigyelhetők a kicsinyítő, becéző, nagyító és lenéző /pejorativ/ képzők bőséges és gazdag variációi.

Pl.: donna-don^aina, donn^a-ona, donn^a-acio stb. Ugyancsak itt jegyezzük meg, hogy az olasz nyelvben is szokták ezeket az árnyalatokat kifejező képzőket közös szóval nevezni: „soffissi alterati” mint az orosz nyelvben általános a közös szubjektív értékelő képző elnevezés /44/.

A szubjektív értékelő képzők bizonyos csoportjain kívül a szingulativ képzőkkel ellátott formák fordítását ugyancsak nem oldhatjuk meg képzőkkel, a magyarra való fordításban itt is a körülíráshoz kell folyamodni. Röviden - nem a teljesség és az elméleti megalapozottság igényével - végig/nézzük a magyarra való fordításban megfigyelhető eseteket:

a/ Szóképzés.

Igen ritka, és kevés a felhasználható képző, csupán a -ka, -ocka, -cka, -cke^{-iko} képzőt említhetjük meg.

b/ Szóösszetétel.

A szóösszetételben a legtöbbször a magyar megfelelőben az alapszóhoz a -darab /-ka/, -szelet, -szem /-szemecske/, -csepp /cseppecske/, - száll-, -lemez stb. szavakat figyelhetjük meg. Pl.: a zestjanka, vinogradina, volosinka, parketina, tkanina, slezinka stb. szavak magyarra való fordításában.

c/Körülírás.

A körülírásban főleg az "egy" szó kitétele, vagy a "marék", "egy darab /ka/...", "csöppnyi", "csipetnyi" stb. figyelhető meg. Pl.: kadrik /egy filmkocka/, repina /egy nagy répa/, pudovik /ponjuška

stb. Ugyancsak szösszetétellel történik a magyarban az orosz szingulativumok visszaadása. Néza az összetétel második tagján a magyarban a kicsinyítő-becéző képzők is megfigyelhetők: csepp, cseppecske, darab, darabka, darabocska. A szingulativumok visszaadása a magyarban éppugy problémát okoz, mint az orosz túlzó/képzők fordítása /pl. kniga, knizka, knizečka stb./ Tudomásunk szerint az orosz és a magyar nyelv fent vázolt szóképzési problémáival még nem foglalkoztak.

7. A képzők homonimiája

Az utóbbi időben a szóképzéssel kapcsolatos kutatások egyik központi kérdésévé vált a képzők homonimiája. A homonim képző a nyelvben egységes szóképző elem, ugyanaz a képző /formáns/ különböző jelentéseket ad a szónak. Természetesen a különböző jelentést a képző nem önmagában adja, hiszen hangalakjában és írott képeben ugyanaz marad. A homonim képző különböző jelentéseit döntő mértékben befolyásolja az alapszó, amelyhez járul. Pl.: -ka: kicsinyítő-becéző: gorka, cselekvést jelentő szót képez: kopka, hely szerinti lakost jelöl: ukrainka esetében.

A fentiek következtében a homonim képzőknek önmagukban nincs külön jelentésük, amely csak az adott képzőre korlátozódik. Ebben különböznek ezek a képzők döntő mértékben azoktól a képzőktől, amelyeknek csak egy állandó jelentése van. Pl.: egy jelentésű a -scica, -cica képző, amely csak nőnemű cselekvő személyt jelöl. Ugyanakkor felhozhatjuk példának az előbb említett -ka képzőn kívül az -ina képzőt, amelynek nemcsak a szubjektív értékelés formáin belül van több jelentése, hanem egyéb jelentésű szavak képzésénél is /pl. átvitt értelmű szavak képzése, állatok husának a képzése stb./ A homonim képzők tanulmányozása igen nagy figyelmet kíván, tanulmányozásuk funkciójukkal függ össze.

8. A képzők funkciója

A szubjektív értékelés képzőinek funkcióival való mélyebb foglalkozás az utóbbi időben szinte párhuzamban halad a képzők homonimiájának a vizsgálatával. A következőkben vázlatosan foglalkozunk ezekkel a funkciókkal.

- a/ Kicsinyítő-becéző funkció. Abban az esetben, ha a nem kicsinyített alapszó olyan tárgyat jelöl, amelynek meghatározott mérete, nagysága, terjedelme van: ostrovok, luzica, derevco, zdan'ice stb.
- b/ Becéző funkció. Ha a nem kicsinyített szónak nincs ~~szó~~ meghatározott mérete, nagysága, terjedelme. Ide főleg azokat a főneveket szokták sorolni, amelyeknek nincs tárgyi jelentése. Pl.: moločko, vinco, smetanka, kvasok stb.
- c/ A kicsinyítő képző a szóban meglévő jelentésnek gyengébb fokát fejezi ki a nem kicsinyített szóhoz viszonyítva. Az alapszó ebben az esetben sem fejez ki mértéket, nagyságot, terjedelmet. Pl.: veterok, molodok, morozec, golosok stb.
- d/ A körülbelüliség, megközelítő, legegység jelentése a kicsinyítő képző segítségével. Ebben az esetben a nem kicsinyített alapszó jelentése a pontosság, meghatározottság jelentéssel /pl. időtartam/ kapcsolódik. Ilyenkor a kicsinyítő forma megbontja ezt a pontosságot, meghatározottságot és az alapszó jelentését körülbelül, pontatlanul adja vissza a képzett szó pl.: godik, časok, minutka, nedel'ka stb.
- e/ Irónikus jelentés. A szó alapjelentése sokszor ünnepélyes, méltóságteljes, komoly, fontos fogalmat fejez ki. Ebben az esetben a kicsinyítő /vagy egyéb szubjektív értékelő forma/ csökkentti ezt a hangulati jelentést és az alapszónak éppen ellentétes árnyalatot: lenézést, megvetést, lebecsülést, ellenszenvet, komolytalanságot stb. ad. Pl.: kozjajcik, carek, oficerik stb. Ide sorolhatjuk azokat az eseteket is,

amikor az alapszó nem fejezi ki a fenti komoly, méltóság-
teljes stb. árnyalatokat, hanem a szubjektív értékelő kép-
ző segítségével egyszerű hétköznapi dolgokról fejezünk ki
rosszaló, lenéző véleményt: bumažonka, knižonka, bratiška
stb.

f/ Nagytó jelentés. Ebben az esetben a képző az alapszóban ki-
fejezett jelentés nagyobb terjedelmét, mértékét adja pl.:
domina, sosuliscá. A nagytás jelentéséhez is kapcsolódhat
lenéző, irónikus árnyalat.

g/ Egyedités. A szubjektív értékelő képző nemcsak kicsinyítést,
nagytást, becézést fejez ki, hanem egyúttal az alapszóban
kifejezett gyűjtő fogalomból, tömegből egyedit, egy kisebb
részt, egy bizonyos mennyiséget, egyetlen darabot, az össze-
tevő rész egyetlen elemét jelenti. Pl.: šokoladka, konfetka,
zolatinka stb.

A kicsinyítő-becéző képzők funkcióját részletesen elemzi A.A.
Dementjev egyik cikkében. /45/ A következő használatokra mutat
rá:

a/ A kicsinyítő képző igen gyakori a felnőttek beszédében, a
gyerekekhez szólva. Gyakran figyelhető meg az orvosok kife-
jezéseiben pl.: pokazi ũsko, glazok; pišu vam miksturku;
vypej moločka stb.

b/ A gyermekek beszédében /sokszor ez a felnőttek beszédének az
utánzása/ pl.: az ételek elnevezése, a gyermekek testrészeinek
elnevezése stb. Igen gyakran használatosak a kicsinyített,
becézett szavak a gyermekirodalomban /mesékben, versekben,
amint erre a statisztika-i táblázatnál is utaltunk/ pl.:
skazka o rybake i rybke stb.

c/ A szubjektív értékelő képző /főleg kicsinyítő-becéző árnya-
lattal/ a beszélőnek a tárgyhoz való meleg, érzelmi viszonyát
fejezi ki. Ilyenkor nem jelenti a tárgynak a kisebb méretét,

pl.: partinaja knizka. A.A. Dementjev idézett művében említi, hogy Fagyejev az Ifjú gárda c. regényben Krasnodon város leírásakor következetesen használja a kicsinyítő-becéző formákat.

d/ Kéréseknél, bocsánatkéréseknél, kérvényekben gyakran figyelhető meg a kicsinyítő, becéző képzővel ellátott szó használata, pl.: daj nozicka, net li ogon'ka, otojdi v storonku. Véleményünk szerint ilyenkor a kicsinyítő-becéző képző használata enyhíti a felszólítást, parancsolást. Pl.: dajte, vodicku.

A szubjektív értékelő képzők gyakran használatosak frazeológiai kifejezésekben, szólásokban, közmondásokban. Az ilyen esetekben megfigyelhető funkciókra a képzők tárgyalásakor néhány észrevételt tettünk már, most ezt a kérdést kissé részletesebben fogjuk megvizsgálni.

a/ A tréfás szólásokban pl. skalska pro belogo byčka, sam čert svjazal ix verevočkoj, do rucki do bit' čto-l. , gyakran megfigyelhető, hogy a szólás mindkét tagja kicsinyített, becézett formában álló szó: detiskam na molocisko, rano ptasečka zapelakak by kosečka ne s'ela.

b/ Közmondásokban a szubjektív értékelő képző legkülönbözőbb árnyalatai figyelhetők meg, leggyakoribb azonban a kicsinyítés és a becézés pl. pticke vetka dorozje zolotoj kletki, beregi denezku pro černyj den'. Itt is megfigyelhető, hogy a közmondás minden szava kicsinyített formában áll. Pl. po odezke protjagivaj nozki, zagljanet solnce i v naše okonce.

c/ Igen gyakran figyelhetők meg a fenti képzők bizalmas, értékelő kifejezésekben. Ilyenkor csökkentik a mondanivaló erejét vagy éppen erősebb bírálatot fejeznek ki. Pl.: vintikov ne xvataet v golove u kogo-n., Az előbbi kifejezéshez hasonló: ne dostaeť klepki v golove. Más esetekben az értékelés finom árnyalatot fejez ki: kotelek varit. A kicsinyítő képző

gyakran eufemisztikus jelleget ad a kifejezésnek pl. byt' pod xmel'kom, zamolvit' slovo vagy slovečko u kogo-l. pered kem-l. za kogo-l. okom-l.

- d/ Kedveskedés, becézés kifejezésére általában használatosak a kicsinyítő-becéző képzők pl. zemel'ka-matka naša i kormit, i poit, i odevaet, Dyminki neba u tebja v glazax. Erről a funkcióról elég részletesen szoltunk a képzők ismertetésénél.
- e/ A szubjektív értékelő képzők gyakran használatosak a gúny, ironia, esetleg megvetés, lenézés kifejezésére a mindennapi beszédben és a hétköznapi nyelvben is használt frazeológiai kifejezésekben pl. prjatat'sja vagy spasat'sja pód č'ě-n. kry/lysko, pokazyvati' svoi kogotki, ljubiti' ljunočku, èto ego konek /vagy sest' na svoego kon'ka stb./. Igen gyakran a durva kifejezések kisebb enyhítésére szolgál pl. katis' kolbaskoj!
- f/ A szubjektív értékelő képzők, amint erre már többször utaltunk egyedítő értelemben is jelentkeznek pl. sućok v čužom glazu zamećati', žizn' na voloske, ni krovinki v liceneti. Propast' ni za ponjušku tabaku, èto cvetočki, a jagodki vperedi, otol'jutsja volku oveč'i slězki stb. Az orosz anyanyelvűekkel való beszélgetésben világosan megmutatkozott, hogy a sokoladka, konfetka, karamel'ka szavakat nem úgy fogják fől, mint nemnogo sokolada stb., hanem egy szem, egy darab, egy szelet az egészből.
- g/ A költői nyelv bővelkedik a szubjektív értékelő képzőkkel ellátott szavakban. Erre is hoztunk föl elég sok példát a képzők részletes tárgyalásakor. Itt csak néhány gondolatot szeretnénk érinteni. Megfigyelhető, hogy egyes költőkre jellemző egy-egy képző használata és gyakorisága. Máskor maguk a költők képeznek új szót a legkülönbözőbb szubjektív értékelő képzőkkel. A költők és írók a szubjektív értékelő képzőkkel igen finom árnyalatokat és hangulatot tudnak visszaadni. Egy-egy képző

alkalmazásával szinte kézzelfoghatóan emelik ki, húzzák alá igen tömören és festőien azt a hangulatot, amelyet egyébként hosszadalmas körülírással lehetne kifejezni. Pl.

"A v komnaténke tesnoj,

bril parikmaer mestnyj

besplatno sam sebja." /E.E.130/

9. A szubjektív értékelő képzők történetéről.

A kicsinyítő és nagyító képzőkkel történő szóképzés az orosz nyelv írásbeliség előtti korszakában is meg volt és mint az ósszláv szóképzés egyik legjellemzőbb törvényszerűsége figyelhető meg /pl. orosz bratec, bolg. bratec, lengyel bratek stb./ Egybehangzó vélemények állítják azt a tényt, hogy az óorosz nyelvben az emocionális-értékelő jellegű főnevek száma csekély, a kicsinyítő-nagyító képzés főnevekkel történő összehasonlításban. Ebből a tényből azt a következtetést tehetjük, hogy az emocionális-értékelő funkciója ezeknek a képzőknek későbbi jelensége. A kicsinyítő-nagyító értékelő kategóriáknak szoros egybeforrottsága a főnevek csoportjaiban, az emocionális-értékelő szavak kategóriáinak a csekély száma az óorosz nyelvben, ill. a kicsinyítő-nagyító szavaknak a túlsúlya azt bizonyítja, hogy az emocionális értékelő főnevek képzése fokozatosan fejlődött ki a nyelv ősi eszközeiből - a kicsinyítő és nagyító kategóriák széles elterjedt eszközeiből. A mai orosz nyelvben ez az arány megnőtt, a szubjektív értékelés formáiban az emocionális-értékelő árnyalatok javára, ill. nagyobb mértékben kapcsolódott a kicsinyítő és a nagyító formákhoz. Hasonló tendenciát figyelhetünk meg a szingulativumok képzésénél is. Az orosz nyelvben ősi idők óta meglévő szingulativ képzők /-ina/ kifejlesztette kicsinyítő formáját az általában kicsinyítő -k-képző segítségével /-inka/, amely képzőbeker a mai orosz nyelvben egyszerre képez kicsinyítő és szingulativ formákat, másrészt

Más szubjektív értékelő képzőknél is megjelent az egyedítő árnyalat főleg mint a kicsinyítő képző kísérője. A mai orosz nyelvben megfigyelhető, hogy az -ok, -ka, -ik képző egyedítő funkciója terheltség szempontjából majdnem eléri az -ina, -inka képzőét.

Az egyedképzővel ellátott szavak a nyelvtörténet tanulsága szerint igen korán megjelentek az orosz nyelvben és nagy elterjedtségnek örvendtek. Az általánosságban használt egyed képző az -in képző volt. /Hímekben -in, nőnemen -ina, semlegesnemen -ino/, pl. vojn^o < voi, grazdánin, xristianin stb. később vlastelin, bojarin, amely egy-egy népréteg, város, nemzet képviselőit jelölte. Ugyanezt a funkciót töltötte be a későbbiekben a -itin képző is pl. pskovitin, tveritin: egy pskovi ember stb. Rokonságot mutatnak ezzel a képzéssel a ljudin < ljudi stb. alakok. /46/. Nőnemen a gyűjtőnevekből, anyagnevekből képeztek ősi idők óta szingulativumokat az -ina képző segítségével: zemcuzina, gorosina, sőt xramina-horomina is /xram^o xoromy/ /47/. A képző kicsinyítő alakja -inka, amely több főnév esetén az -ina képzős változat megléte nélkül figyelhető meg.

F.I. Buslajev igen gyakran mondja a fák, gyümölcsök, bogyós magvas gyümölcsök esetén egyed képzésre: egy fa, egy bogyó, egy szem mag, egy káposztalevél stb: les-ina, derev-ina, derevin-ina, berezin-ina, zemlenic-ina, mac-ina, kapust-ina /48/.

Egyéb képzők közül az -ok képzőt említi még Buslajev /49/ mint egyedülálló tárgyat jelölő képzőt, az -in^o névmás -ok képzős alakját hozza fel példának erre: -inok= monax. Az -in képzőnek az odin, in^o -ból való eredeztetése vulgáris feltételezés, a képző feltétlenül egy ősi i.e. képző mint az -itin képző is.

/V.ö. lat.vicinus, lit. kaimynas "szomszéd" /50/. V.V.Vinogradov az -itin képzőt a görög -ιτ vagy lat. -itanus-ra vezeti vissza.

A bemutatott nézetek és példák azt mutatják, hogy az általános-ságban elterjedt -ina, -inka, -ka, -ok s néhány egyedi szóban megfigyelhető képző szolgál a mai orosz nyelvben is szingulativumok képzésére. Tanulmányunkban a figyelmet azokra az esetekre fordítottuk, amelyekben a fenti képzők a kicsinyítés mellett adják az egyedités jelentését az alapszónak. A szótárak is a legtöbb esetben kicsinyített formában közlik a vizsgált képzőkkel ellátott szavakat. A szingulativumoknak az elkülönítése a nyelv szókészletében ingadozásokat mutat. Az egyedképzővel ellátott szavaknak külön kategóriába sorolását napjainkban figyelhetjük meg. Igaz már H. Paul rámutat arra, hogy vannak olyan szavak, amelyek a tárgyat mint különálló dolgot, önálló tárgyat jelölik.

/51/. Ugyancsak hasonló megállapításokat tesz O. Jespersen *The philosophy of Grammar* c. művében, amikor arról ír, hogy logikai szempontból szemellátható különbség van az "egy" és a "több mint az egy" fogalmak között. Külön csoportként kell elismerni az "összest", azon kívül létezik a "tárgyak" csoportja. Igen részletesen elemezve a szám különböző kategóriáit O. Jespersen megállapítja, hogy szükséges a tömeg elnevezésből elkülöníteni az egyedül álló fogalmat jelentő szavakat, míg más esetben néhány tárgyat más szempontból is lehet vizsgálni, s ekkor a főnév hol a tömegből egyet, hol magát a tömeget jelöli. /Hair "volos" pl. hajszálhaj./, Más esetben viszont feltétlenül szükséges egy külön egyes számban álló főnévnek a képzése. Az utóbbi illusztrálására hozza fel a francia nyelvből az -aine képzőt /douzaine, vingtaine, treintaine/, amely más nyelvekben is megfigyelhető: dozen, Dutzend, diszn /52/. Hasonló képzés a görög deka-dekas is.

A szingulativumok megléte, azaz az egyednek a tömegből való elkülönítése az orosz nyelvben is régóta megfigyelhető. /V. S. Židove-Židovin -/odin evrej /, különösen sok példát figyelhetünk meg amikor "egy embert a népből" /pl. ljudin / vagy a városból, vagy valamilyen nemzetségből akartak kiemelni, megkülönböztetni, vagy

A₂ 58. l. 2p 8. corâna a fenti jêlhez J: ... представле-
ниъ мислиаъ монго хан... →

pedig a gyűjtőnevekből különítették el, emeltek ki egyedet. /53/ B. Unbegaun is azt jegyzi meg, hogy úgy látszik az orosz nyelvben a XV.-XVI. századig világosabban kifejeződött, különült el a két viszonylagos kategória: 1. egyes szám - többes szám és a 2. egyediség, többség közötti különbség, pl. Litva - litvin, Rus'-rusin stb., /54/. Az "egyediség" kategóriájáról /Kategorija "ediničnosti"/ A.A. Saxmatov is említést tesz: "Nekotorye slova v samoj forme svoej szoderzhat ukazanie na to, što oboznačajemye imi otdel'nye edinicy, pričem im protivopolagajusja szodnye po osnovnomu značeniju slova, označajuschie sovkupnost' takix edinic" /55/. Saxmatov akadémikus ide sorolja elsősorban az -in képzős hímnemű főneveket, az -őnök végű szavakat, amelyek többes száma -jata, a byčina, detina típusú főneveket, s magát a ditja szót is. Az utóbbiak következtében írja A.A. Saxmatov, hogy néhány szó már magában a formájában, a szó testében rámutat arra, hogy egy különálló fogalmat fejez ki, olyant, amely szemben áll az "összességet", gyűjtőfogalmat kifejező alapszóval. A felsorolt esetekben az egyes-számban szereplő képzőnek nagy szerepe van a szavak ilyen jelentésében, aminek a következménye, hogy a képző a többesszámban elmarad. A szingulativumok ilyen formái eléggé ismertek, bennünket az érdekel, mint már többször is hangoztattuk, hogy milyen szubjektív értékelő képzők használata esetén jelentkezik az egyedités. V.V. Vinogradov is külön fejezetet szentel ennek a problémakörnek a Russkij jazyk c. alapvető munkájában /56/. Ebben a fejezetben az olyan főneveknek a csoportjaival foglalkozik, amelyeknek csak egyszáma van. Itt tesz említést az -ina képzős főnevekről, a kicsinyítő-becéző -inka képzős főnevekről, amelyek külön egyedülálló főnevet képeznek. Megemlíti, hogy hasonló árnyalatok fejlődnek néhány ugyancsak -ina képzős főnévben, amelyeknek nagyító, lenéző jelentése van. Pl. detina, byčina. A Sovremennij russkij jazyk. Morfologia az ilyen főneveket "nazvanija ediničnyx predmetov" nevezi /57/. A fenti jelentések kifejlődése lehetsé-

get adott arra, hogy az egyedképzővel ellátott szavakat külön kategóriába lehessen sorolni az orosz nyelvben, amint ezt A.I. Isacenko tette. /58/. A főnevek hagyományos kategóriáinak a tárgyalása után külön fejezetben foglalkozik a szingulativumokkal. /"Imena edinicsnye ili singuljativy"/. Azt írja ebben a fejezetben, hogy míg a szlovák és a cseh nyelvben az olyan főnevekből, mint malina vagy zemiak /cseh brombor/ könnyen képezhetjük a többesszámot, /maliny, zemiaky, brambory/, s ezeket a főneveket szabadon használhatjuk számnévi kapcsolatban /dve maliny, dva zemiaky, / addig az orosz nyelvben a malina, kartofel' főnevek szingulativum-ok és következésképpen nem képezhető a többes számuk, nem számolhatók meg. Amint ismeretes a malina, kartofel' típusú főnevek nem egy különálló terményt, bogyót, tárgyat jelentenek, hanem a terménynek, bogyóknak, tárgyaknak az összességét, tömegét. Arra, hogy egy egyedi tárgyat jelöljünk, külön szót kell használnunk ahogy ezt A.I. Isacenko is írja: "Dlja togo, čto by oboznačit' odin edinichnyj predmet, vydeljajnyj iz obščej massy v russkom jazyke susčestvujut imena susčestvitel'nye ili singuljativy." /59/. A szingulativumok kifejlődése a főnevek számfogalmának további differenciálásának szükségesével jelentkezett. /Lásd erre vonatkozólag O. Jestersen i.m. a Számról szóló fejezeteit./ A különálló egyedi tárgy, dolog, személy megkülönböztetésére szolgáló forma megléte fontos, mert míg a főnevek egyes számban általában fejeznek ki egy fogalmat vagy dolgot és a tárgyat ill. a fogalmat általában is /v.ö. "minden szó általánosít"/, addig a szingulativumok egyedi tárgyat fejeznek ki, sohasem fejezik ki a fogalmat általában. A. Isacenko a főnevek egyes és többesszámának a magyarázatakor a következő ábrát hozza:

Slovo

Dom

oboznacaet

V edinstv.

cisle

edinicnyj dom

voobsce dom

V mnoz.

cisle

voobsce doma

/60/

A szingulativumok két képzési módját írja le A. Isacenko: "1. Singuljativy obrazovannye pri pomosci suffiksov -ina, -inka ot suscestvitelnyx singularia tantum s vescesennym značenym: solo-ma-solominka "slánka". "A kartofel" szóból a szingulativ kartofelina mellett A. Isacenko lehetségesnek mondja a köznyelvben a kartoska alakot. Teljesen izolált képzési esetnek írja a szaran-cuk szingulativumot a szaranca "kobylyk" főnévhez viszonyítva. /A szubjektív értékelő közszók vizsgálata mutatta, hogy egyéb izolált egyedi képzés is előfordulhat a mai orosz nyelvben a szingulativ formák képzésekor./ A második képzési módnak A. Isacenko az analitikus formát említi: "2. Singuljativy obrazuemye analitico, t.e. pri pomosci osobyx suscestvitelnyx, oboznacajuscik jedinicosi": malina "maliny" odnaja jagoda maliny "jedna malina"

luk "cibulka"

odna golovka luka
"jedna cibul'ka"

stb. /62/.

Mind a megszámlálhatóság kategóriájánál /Kategorija scitaemosti/ mind az egyediség - többség kategóriájának a tárgyalásánál /kategorija edinicnosti i mnozestvennosti/ A.A. Saxmatov akadémikus hoz fel példákat arra, hogy az egyediség kategóriája nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy a tárgyakat meg lehessen számlolni. Éppen az -ina végű szavakat hozza fel az első esetben példaként, amelyek olyan egyedi fogalmakat jelentenek, amely szemben áll a gyűjtőfogalommal, /amelyet az egyesszám fejez ki/ kartofelina, skotina, tesina; sem repin, dvadcat skotin.

Másutt pedig hangsúlyozva a következőket írja: "Povtorju esče raz, čto kategorija ediničnosti ne isključaet scitaemosti." /62/

10. Összefoglalás

A szingulativumok nem jelölik sem a tárgy, tömeg stb. kisebb mennyiségét vagy mértékét, sem nagyságát, nem fejeznek ki a tárggyal kapcsolatban emóciókat, hanem a tárgyat mint a tömegből, gyűjtő csoportból különálló egyedet jelentik. Pl.: krovinka-čto ne oboznacaet malo krovu, a toľko odnu kaľlju krovu, ugyancsak pl. izjumina nem jelenti, hogy "kis mazsola, mazsolácska" /legfeljebb megszólításban/, hanem "egye szem mazsola, "mazsolaszem". Ennek következtében jogos és szükséges a szingulativumok külön kategóriába sorolása a főnév kategóriáinak a tárgyalásakor. Ezeknél a főneveknél a kicsinyítő, becéző, vagy nagyító képző nem formaképző elem, hanem új szó képzésére szolgál, az -ina, -inka, -ok, -ka stb. képző nem az alapszó szubjektív értékelő formáit képezi, hanem az adott esetekben új szavakat. A bevezetőben ismertettük A.A. Szamatov véleményét, s ebben a kérdésben is rá kell hivatkoznunk, aki egyik művében a következőket írja: "Ponjatno, čto ne kotorye iz otnosjascsija sjuda /a szubjektív értékelés képzőjéhez/ toľem/ szuffiksov mogut obrazovvat' i takie slova, kotoryx nel'ja ne priznat' osobymi ot prostyx slovami vvidu ix sootvetstvia drugim realnym predmetlenijam. Tak besenok javljaetsja umen'sitel'nyj ot bes, no kotenok ne oboznacaet malen'kogo kota ili koľku, aľx detenyša; jablonka ne oboznacaet malen'kuju jablonju, a moloduju jablonju, prisadok; berezka oboznacaet ne toľko ne bolsuju berezku, no takze srublennuju berezovuju vetku dlja prazdnika troicy." /63/ Ezt a kérdést még tágabban értelmezi Galkina-Fedoruk, amikor megállapítja, hogy azokat a szavakat, amelyek

kicsinyített méretet, nagyságo-t, terjedelmet fejeznek ki, önálló szavaknak kell tekinteni. Lehetséges ezeknek a szavaknak lexikai-szemantikai szinonimái, pl. domák - malen'kij dom, nebol'so^j dom /64/. Ez utóbbi vonatkozik a szingulativumokra is, pl. krovinka - odna kaplja krovi stb. /v.ö. A. Isacenko a szingulativumok analitikus képzése, i.m. 122./ Ez indokolja ugyan csak azt, hogy a szótárakban a szingulativumokat külön jelez- zék nemcsak a kivok, mazok, zevok/65/; travinka, cainka stb. típusú szavakban, hanem azokban is, amelyek a kicsinyítés, nagyítás szubjektív értékelésből váltak ki. Ezenél a főnevek- nél a képző, leggyakrabban az -ina, -inka, -ka, -ok megőrizte a kicsinyítés, nagyítás árnyalati jelentését is, s ilyenkor több esetben a képző homonimiájával van dolgunk. Az -ina, -inka képzős szavakat a szótárak a legtöbbször esetben külön említik, míg a világosan kimutatható egyéb szingulativum képzős formák pl. konfetka, karamel'ka, sigaretka stb. a kicsinyítő, kicsi- nyítő, becéző stb. értékelések alatt található. Tanulmányunkban igyekeztünk rámutatni a különböző szubjektív értékelő képzők gyakoriságára, produktivitására, kapcsolataikra egyéb jelenté- sekkel, elsősorban is az egyeditéssel való kapcsolataikra. Ugyan- csak részletesen vizsgáltuk az -ina, -inka típusú szavakat, s megállapíthatjuk, hogy sok esetben az egyedités kapcsolódik a szubjektív értékelés más formáival is. Bőséges példaanyagon keresztül mutattunk rá azokra az esetekre, amelyekben más szub- jektív értékelő képzők is megkapják az egyedités jelentését. Megpróbáltuk kimutatni, hogy a -ka és a -ok szubjektív értékelő képzők igen sokszor minden bizonytalansággal képez szingulativ alakokat a szórványosan előforduló egyéb képzők mellett. Úgy érezzük, hogy az utóbbi képzőknek is fejlődik egy újabb jelentése, sze- mantikai körük bővül, szingulativum képzős produktivitásuk nö- vekszik.

J e g y z e t e k

Rövidítések: O.: S.I. Ožegov, Slovar' russkogo jazyka, Moszkva, 1960.

D.: V. Dal', Tolkovyj slovar', I.IV., Moszkva, 1955.

HG.: Orosz-magyar szótár /szerkesztette Hadrovics László/ Akadémiai Kiadó Bp. 1960. *csaló*

E.E.: Evgenij Evtusenko, Nežnost', Moszkva, 1962.

S.E.: Sergej Esenin, Stikotvereniya i poemny, Lenin-grád, 1960.

S.Sc.: Stepan Šcipacšev, Tolko izbrannoe, Moskovskij rabočij, 1962.

1. M.V. Lomonosov, Rossijskaja grammatika, soč. I-III.
2. A.A. Dement'jev, Očerki po slovoobrazovanniju imen suščestvitel'nyx v russkom jazyke /Imena suščestvitel'nye s suffiksami -ok, -ka, -ko; -ec, -ca, -co; -ica, -ice/. Avtoreferat, Lenin-grád, 1961.
3. A.A. Dement'jev, Avtoreferát, i.m. 13.1.
4. A.A. Dement'jev, Imena suščestvitel'nye s utračennoj umensitel'nost' ju, Russkij jazyk v škole, 1948.N.1. 8-11.1.
5. A.D. Dement'jev, Umensitel'nye slova v russkom jazyke, Russkij jazyk v škole, 1953. N.5. 5-11 1.
6. A.I. Čizik-Polejko, Suščestvitel'nye s suffiksami ocenki v Russkom jazyke, Materialy po rusko-slavjanskomu jazykoznaniju. Voronež, 1954. 115-128 1.
7. N.V. Šemborskaja, Ob istorii emocionalno-ocenočnyx suščestvitel'nyx suffiksalnogo obrazovannija v russkom jazyke iix vyrazitel'nyx funkcijax. Učennye Zapiski t.VI. V. 1. Astrahan'. 1957. 310.1.
8. A.S. Matičenko, Grammatika russkogo jazyka, Učpedgiz, 1950. I. 128.1.
9. A.I. Sobolevskij, Istoričeskij sintaksis, 20.1.

10. A.A. Saxmatov, Sintaksis Russkovo jazyka, 452-453.1.
11. V.A. Bogorodickij, Obščij kurs russkoj grammatiki. Izdanie 5. Moszkva-Leningrad. 1935. 152-153 l.
12. L.A. Balaxovskij, Kurs russkogo literaturnogo jazyka, 1952. 337.1.
13. V.V.Vinogradov. Russkij jazyk, Grammaticeskoe učenje o slove, Učpedgiz, 1947. 14.1.
14. V.V.Vinogradov, Russkij jazyk i.m. 114.1.
15. V.V.Vinogradov, Slovoobrazovanie v ego otnosennii k grammatike i leksikologii, Voprosy teorii i istorii jazyka v svete trudov I.V.Stalina po jazykoznaniju, Moszkva, 1952. 99-152 l.
16. V.V.Vinogradov, Slovoobrazovanie... i.m. 105 l.
17. E.M.Galkina-Fedoruk, Ob èkspressivnosti i èmocial'nosti v jazyke /sbornik statej po jazykoznaniju/ Izdatel'stvo, Moskovskogo Universiteta, 1958. 103-124 l.
18. E.M.Galkina-Fedoruk, i.m. 111-112.1.
19. E.M.Galkina-Fedoruk, i.m. 112.1.
20. E.M.Galkina-Fedoruk, i.m. 121 l.
21. G.O.Vinckur, Zametki po russkomu slovoobrazovanniju. Izbrannye raboty po russkomu jazyku, Učpedgiz, 1959. 419-442 l.
22. Galkina-Fedoruk, E.M. i.m. 122 l.
23. E.Tauscher, E.G.Kirschbaum, Grammatik der russischen sprache, Volk und Wissen, Volkseigner Verlag, Berlin 1958. 24
24. Lásd erről a kérdéőről a Grammatika russkogo jazyka, I. Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR. Moszkva, 1960. 266.1. és A.A.Dement'jev i. doktori disszertációjának kivonatát.
25. A.A. Dement'jev, Avtoreferat i.m.
26. G.A. Bogatova, Iz istorii slova Drevecina. Istoričeskaja Grammatika i leksikologija Russkogo jazyka. Moszkva, 1962. 201-211. l.

27. Láed: V.V.Vinogradov, Russkij jazyk i.m.
28. Grammatika Russkogo jazyka, I.i.m. 242 l.
29. E.A.Zemskaja, Kak delajutsja slova. Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR. Moskva, 1963. 83.l.
30. F.I.Buslajev, Istoriceskaja Grammatika Russkogo jazyka. /M., 1881/, Učpedgiz 1959. 120. l.
31. G.A.Bogatova. i.m. 211 l.
32. A.V. Isacenko. Grammaticeskij stroj russkogo jazyka v sopostavlenii s slovackim. Morfologia. Čast' Pervaja. Izdatel'stvo Slovačskej Akademii Nauk. Bratislava, 1954. 121.l.
33. A.E.Zemskaja. i.m.
34. V.V.Vinogradov, Russkij jazyk, i.m. 156.l.
35. Sovremennij russkij jazyk. Morfologija. Izdatel'stvo Moskovskogo Universiteta, 1952. 123 l.
36. V.V.Vinogradov, Russkij jazyk, i.m. 156 l.
37. Grammatika Russkogo jazyka I., 1. az-íška, -íško képzőfél.
38. V.V.Vinogradov, Russkij jazyk, i.m. 126 l.
39. A.A.Saxmatov. Iz trudov A.A.Saxmatova po sovremennomu russkomu jazyku /Učenie o častjati reči/, Učpedgiz. Moskva 1952. 63 l.
40. L.A.Gulaxovskij, Russkij literaturnyj jazyk pervoj poloviny XIX. veka. Leksika i obščie zamečanija o sloge. Izdatel'stvo Kievskogo Gosudarstvennogo Universiteta im. T.G.Sevčenko, 1957. 401.l.
41. Grammatika russkogo jazyka I.i.m.264.l.
42. E.A. Steinfeldt, Častotnyj slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka, Tallin 1963. 43.
43. H.H.Bielfeldt, Rückläufiges Wörterbuch der russischen Sprache der Gegenwart, Berlin, 1958.
44. G.Curto, Grammatica della lingua italiana, Trieste, 1911. 89-90.l.
"Si chiamano sostantivi alterati quelli che si formano mediante suffissi equivalenti agli aggettivi grande, piccolo, vezzoso /grazioso/, spregevole /brutto o cattivo/. I sostantivi che prendono un suffisso equivalente a grande si chiamano acc res-

citivi /accrescere= aumentare/; quelli il cui suffisso equivale a piccolo, diminutivi; quelli che acquistano l'idea di vezzoso, vezzezzativi; e quelli che modificano il proprio concetto presentandolo come sprogevole, dispreziati o peggiorativi /o anche avvilitivi/."

45. A.A. Cement'jev, Učebnitselnye slava v russkom jazyke c. tanulmány a, i.m.
46. F.I. Buslaev, i.m. 119-120 l.
L.A. Bulaxovskij, Istoriceskij kommentarij k russkomu literaturnomu jazyku, Radjanska škola, 1958. 116-168. l.
47. F.I. Buslaev, i.m. 120. l.
48. F.I. Buslaev, i.m. 120. l.
49. F.I. Buslaev, i.m. 118. l.
50. F.I. Buslaev, i.m. 167. l., V.V. Vinogradov, Slovoobrazovanie v ego otnosenii grammatike i leksikologii, i.m.
51. G. Paul*, Principy istorii jazyka /Prevod s nemeckogo/. Izdatel'stvo Inostrannoj Literatury, Moskva, 1960. 326 l.
52. O. Espersen, Filosofia grammatiki /Perevod anglijskogo/ Izdatel'stvo Inostrannoj Literatury, Moskva, 1958. 216-246 l.
53. A. Vajan, Rukovodstvo po staroslavjanskomu jazyku /Perevod s francuzskogo/ Moskva, 1952. 104.l., 186-198. l.
54. B. Unbegaun, La langue ruse au XVI. siecle, chap. V. Collectiv et singulativ.
55. A.A. Saxmatov, Iz trudov A.A. Saxmatova po sovremennomu russkomu jazyku i.m. 47. l.
56. Lásd erre vonatkozólag V.V. Vinogradov, Russkij jazyk c. művésnek idézett részeit, 156.l.
57. Sovremennyyj russkij jazyk. Morfologija i.m. 115. l.
58. A.V. Isacenko i.m. 120.l.
59. A. Isacenko i.m. 121. l.
60. A. Isacenko i.m. 104.l.
61. A. Isacenko i.m. 122.l.
62. A.A. Saxmatov, i.m. 148.l.
63. A.A. Saxmatov, i.m. 63. l.

64. E.M. Galkina-Federuk i.m. 123-124. l.
65. A Sovremennyyj russkij jazyk. Morfológija i gy ir ezekről a főnevekről: "Osozuju grupu sostavlajut sustestvitelnye, obrazovannye i obrazuemye ot bespristavocnyx glagolnyx osnov i oboznačajúščie ediničnyj konkretnyj akt dejstvija ili produkt dejstvija, naprimer, zevok, kivok, mazok, pryžok, ryvok, ščelčok i t.d." i.m. 114. l.

I r o d a l o m

- G. A. Bogatova, Iz istorii slova Drevesina. Istoričeskeja grammatika i leksikolōgija russkogo jazyka. Moskva, 1962. 201-211.1.
- V. A. Bogorodickij, Obščij kurs russkoj grammatiki. Izdanie 5. Moskva-Leningrad. 1935.
- L. A. Balaxovskij, Kurs russkovo literaturnovo jazyka. 1952. Russkij literaturnij jazyk prvoj poloviny XIX. veka /Fonetika, Morfologia, Udarenie, sintaksis/ Moskva, 1954.
- Russkij literaturnij jazyk prvoj poloviny XIX. veka. Leksika i obščie zamečanija o sloge. Izdatelstvo Kievskogo Gosudarstvennogo Universiteta im. T. G. Ševčenko, 1957.
- Istoričeskij komentarij k russkomu literaturnomu jazyku. Radjanska Skola 1958.
- F. I. Buslaev, Istoričeskeja grammatika russkogo jazyka /M., 1881/, Učpedgiz, 1959.
- A. I. Čizik-Polejko, Sustestvitelnye s suffiksami ocenki v russkom jazyko. Materialy po russko-slavjanskomu jazykoznaniju, Voronež, 1954. 115-128.1.

G. Curto,

Grammatica della lingua italiana. Trieste, 1911.

A. A. Dementjev,

Imena sušestvitel'nye s utračennoju umensitel'nostju. Russkij jazyk v škole 1948. N. 1. 8-11. 1.

Umensitel'nye slova v russkom jazyke. Russkij jazyk v škole 1953. N. 5-11. 1.

Očerki po slovoobrazovaniju imen sušestvitel'nyx v russkom jazyke /Imena sušestvitel'nye s suffiksami -ok, -ka, -ko; -ec, -ca, -co, -ica, -ice/. Avtoreferat. Leningrad 1961.

E. M. Galkina-Fedoruk,

Ob èkspressivnosti i èmocionalnosti v jazy /Sbornik statej po jazykoznaniju/. Izdatel'stvo Moskovskogo Universiteta, 1958. 103-124.

Grammatika Russkogo jazyka. I. Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR. Moskva, 1960.

A. V. Isacenko,

Grammatičeskij stroj russkogo jazyka v sopostavlenii s slovackim. Morfologija, Čast' Pervaja. Izdatel'stvo Slovackoj Akademii Nauk Bratislava, 1954.

O. Espersen,

Filosofija grammatiki /Perevod s anglijskogo/ Izdatel'stvo Inostrannoju Literatury. Moskva, 1958.

A. S. Matijčenko,

Grammatika russkogo jazyka. Učpedgiz 1950.

G. Paul²,

Principy istorii jazyka /perevod s nemeckogo/ Izdatel'stvo Inostrannoju Literatury. Moskva, 1960.

Sovremennij russkij jazyk. Morfologija. Izdatel'stvo Moskovskogo Universiteta, 1952.

N. M. Sanckij.

Imena sušestvitel'nye s suffiksom -izna v russkom jazyke /Sbornik statej po jazykoznaniju/. Izdatel'stvo Moskovskogo Universiteta, 1958. 330-341. 1.

N.M. Sanskij,

Osnovy slovoobrazovatel'nogo analiza.
Učpedgiz, 1953.

A.A. Saxmatov,

Iz trudov A.A. Saxmatova po sovremennomu
russkomu jazyku /Učenie o častjax reči/.
Učpedgiz, Moskva, 1952.

Sintaksis russkogo jazyka.

N.V. Šemborskaja,

Ob istorii emocionalno-ocenocnyx suš-
čestvitel'nyx suffiksalnogo obrazovanija
v russkom jazyke i ix vyrazitel'nyx funk-
cijax, Učennye Zapiski. T.VI.v.1. Astra-
kan', 1957.

E. Tauscher, E.G. Kirschbaum, Grammatik der russischen Sprache,

Volk und Wissen /eigener Verlag. Berlin,
1958.

B. Unbegaun

La langue russe au XVI. siècle.

A. Vajan,

Rukovodstvo po staroslavjanskomu jazy-
ku /perevod s francuzskogo/. Izdatelst-
vo Inostrannoj Literatury. Moskva, 1952.

V.V. Vinogradov,

Russkij jazyk. Grammatičeskoe učenie
o slove. Učpedgiz, 1947.

Slovoobrazovanie v ego otnošenii k
grammatike i leksikologii. Voprosy te-
orii i istorii jazyka v svete trudov
I.V. Stalina po jazykoznaniju Moskva,
1952. 99-152.1.

G.O. Vinogur,

Zametki po russkomu slovoobrazovaniju,
Izbrannye raboty po russkomu jazyku.
Učpedgiz, 1959. 419-442.1.

E.A. Zenskaja,

Kak delajutsja slova. Izdatelstvo Akadē-
mii Nauk SSSR. Moskva, 1963.

Zemskij A.M., Kruckov S.E., Svetlaev M.V., Russkij jazyk, Moskva, 1950.

— A mai magyar nyelv rendszere, Leíró nyelvtan, I. Bevezetés, Hangtan, Szótan, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1961.

H.H. Bielfeldt, Rückläufiges Wörterbuch der russischen Sprache der Gegenwart, Berlin, 1958.

V.Dal', Tolkovyj slovar'. I.-IV., Moskva, 1905.

Hedrovics László, -Gáldi László, Orosz-magyar szótár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1960.

S.I. Ozegov, Slovar' russkogo jazyka. Izdanie četvertoe. Moskva. 1960.

— Russzicizmusok, 5000 orosz szólás és kifejezés, Szerkesztette: Keszthelyi Ernő, Budapest. 1961.

E.A. Steinfel'dt, Častotnyj slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka, Tallin. 1963.

Szépirodalmi művek:

Sergej Esenin, Stikotvorenija i poemy, Sovetskij pisatel', Leningrad, 1960.

Stepan Scipaŋcev, Tol'ko izbrannoe, Moskovskij rabočij, 1962.

Evgenij Evtusenko, Neznost', Sovetskij pisatel', Moskva, 1962.

